

Odrešenikov prihod - upanje v smisel našega bivanja

Katoliška Cerkev se vsako leto na prihajajoči Božič doživeto pripravlja v adventu, ki obsega čas od konca novembra dalje s štirimi vmesnimi nedeljami. Beseda »advent« pomeni »slovesen prihod« in na to razpoloženje so ubrana tudi nedeljska mašna berila. V liturgiji se torej pričakovanje nečesa novega, lepega, neizrekljivega, iz nedelje v nedeljo stopnjuje, sveta govorica pa se obrača prav k vsakemu človeku in ga opozarja, naj se spreobrne. Tako ni slučaj, da stojijo na začetku vseh štirih evangelijev (beseda, ki v slovenščini pomeni veselo sporočilo, krik veselja) poročila o delovanju Janeza Krstnika v puščavi. O njegovem spokorništvu je pričala že skromna obleka iz kamelje dlake, okoli ledij je nosil usnjen pas, jedel je kobilice in med divjih čebel. Njegovo ravnanje pa ni bila nikakršna predstava za radovedneže, marveč je izviralo iz globoke duhovnosti in sposobnosti, gledati naprej in onstran navadnega človeškega spoznanja. Ljudem je namreč oznanjal: »Za menoj pride močnejši od mene in jaz nisem vreden, da bi se sklonil pred njim in mu odvezal jermenček njegovih sandal. Jaz sem vas krstil z vodo, on pa vas bo krstil v Svetem Duhu.«

V teh besedah evangelista Marka je jasno nakazano duhovno razpoloženje tedanje dobe, ko je človeštvo živelo v stiski, rimski vladarji so vedno bolj utrjevali svojo absolutno oblast in zatirali zlasti manjše narode, stara verstva niso bila več sposobna odgovarjati na človekova bivanjska vprašanja, čas je postal zrel za prihod Odrešenika. Vendar se Bog ni pojavil v kakšni razkošni vladarski palači ali na veličastni gori, kakor bi kdo pričakoval, marveč v jaslih v revni votlini, edina priča tega dogodka pa so bili pastirji, ki so varovali svojo čredo nedaleč od tega kraja. In prav njihova prisotnost dokazuje, da so se veliki dogodki, ki jih je takrat le malokdo doumel, dogajali na družbenem obrobju, saj so pastirji bili v tedanjem Izraelu zapostavljeni kot preprosti mali in revni ljudje. Tak sta navsezadnje bila tudi Jožef in Marija, ki sta ubogljivo izvrševala cesarjev ukaz, da se v rodnem kraju popišeta in za-

*Sodelavcem, naročnikom,
bralcem in vsem Slovincem
želi vesele božične praznike
in uspešno novo leto 1988*

NOVI LIST

Nekaj gnilega v deželi... Avstriji

V slovenski javnosti odmeva te dni protestna manifestacija, ki so jo 20. t.m. v središču Dunaja priredili organizacije koroških Slovencev in nemški demokrati proti odpravi dvojezičnega šolstva na Koroškem. Kot znano, nameravajo avstrijske oblasti s prihodnjim letom odpraviti na Koroškem dvojezične šole in strogo ločiti slovenske osnovnošolce od nemško govorečih. Ta sklep so večinske avstrijske stranke, in sicer VPO (avstrijska ljudska stranka), SPÖ (avstrijska socialistična stranka) in FPÖ (avstrijska svobodnjaška stranka), sprejele pod pritiskom na Koroškem zelo vplivne skrajno nacionalistične organizacije »Kärntner Heimatdienst«. Drug veliki agitator za odpravo dvojezičnega šolstva je bil in je voditelj svobodnjaške FPÖ Jörg Haider, ki je zrasel na Koroškem in ki je nekoč baje izjavil, da bo Koroška res svobodna, ko bo popolnoma nemška dežela.

Ob takih ali podobnih izjavah, ki so pravzaprav vzete iz nacističnega besednjaka, se vsak trezno misleči človek zdrzne in se vprašuje, kako je mogoče, da je v

prostoru oziroma državi. K tej veliki nemški državi — Hitlerjevemu Reichu — je bila Avstrija nekaj mesecev kasneje, in sicer marca 1938, priključena, ne da bi med drugim nudila kak odpor. In danes se uradna Avstrija proglasa za eno prvih Hitlerjevih žrtev...

Vsekakor pa slej ko prej ostaja še vedno odprto vprašanje, kaj se pravzaprav čutijo v svojem bistvu nekateri Avstrijci, zlasti na Koroškem: ali so najprej »Avstrijci« ali »Nemci« v velenemškem smislu kot tisti avstrijski državljani, ki so se pred petdesetimi ali več leti navduševali za Hitlerja in se veselili »Anschlusa« — priključitve k tretjemu Reichu leta 1938. Nekateri so, vsaj na Koroškem, še kar zadovoljni, če že ne ponosni, da so bili člani nacističnih organizacij, kot je bila npr. »Hitlerjugend« — Hitlerjeva mladina. Izjavo v tem smislu je pred nekaj leti dal sam sedanji socialistični koroški deželni glavar.

Sicer pa kaže, da se dandanes nekateri ljudje tako v Avstriji kot v Italiji lahko brez sramu ali kakega očitka vesti sklicujejo na nacizem oziroma fašizem. Pred kratkim se je v Sorrentu pri Neaplju končal kongres novofašistične stranke MSI. Tako njeni starejši voditelji (npr. dosedanjí prvak Giorgio Almirante) kot tudi mlajši (npr. novoizvoljeni tajnik Gianfranco Fini) so se v svojih izjavanjih marsikdaj navezovali na Mussolinijevo fašistično teorijo in prakso, in to v brk italijanski republiški ustavi.

Skrajni nemški in italijanski nacionalizem, ki se tako ali drugače napajata ob nacistični ali fašistični ideologiji, se srečuje na Južnem Tirolskem. Velenemško čuteči Avstrijci gotovo podpirajo svoje južnotirolske sorojake in somišljenike, ki zahtevajo odcepitve od Italije in ki sovražijo vse, kar je italijansko. Po drugi strani pa imajo relativno večino v Bocnu, glavnem mestu Južne Tirolske, pripadniki no-

vofašističnega MSI, ki nasprotuje zakoni-tim pravicam tamkajšnje nemške manjšine in poudarja ekskluzivno italijanstvo. Stanje se iz dneva v dan slabša, saj so narodnostna trenja vedno ostrejša, in če se bodo stvari še naprej sukale v isto smer kot doslej, je možno, da bo med obema narodnostnima skupnostima prišlo do fizičnega obračunavanja.

Po tragičnih izkušnjah iz bližnje preteklosti je to še en dokaz, da slepi nacionalizem, ki po nacističnem in fašističnem vzoru malikuje državo in jo istovetno z narodom, ne pelje nikamor. Ta šovinizem je o Zahodni Evropi, ki na pragu 21. stoletja teži po gospodarski in politični integraciji, popoln anahronizem in absurd. Veliko gorje bi bilo, če bi se v ospredje politične arene prerinili politikanti Haiderjevega ali Almirantejevega oziroma Finijevega kova. Zato bi veljalo tako v Avstriji in Nemčiji kot tudi v Italiji polagati veliko več pozornosti na delovanje teh skrajno nacionalističnih in nostalgčnih gibanj, ki znajo, kot dovolj zgovorno dokazuje polpretekla tragična zgodovina omenjenih držav in njih sosedov, samo zastrupljati mednarodne odnose.

Od Avstrije, ki je tako skrbna do nemške manjšine v Italiji in obenem tako mačehovska do narodnih manjšin na svojem ozemlju, pa je pričakovati, da se bo bližnje petdesete obletnice »Anschlusa« k Hitlerjevi Nemčiji spominjala s kakim bolj poglobljenim izpraševanjem vesti in z odstranjevanjem nekaterih rjavih madežev, ki so načeli njen mednarodni ugled. Manj ozkosrčno nastopanje v zvezi z manjšinskimi dvojezičnim šolstvom na Koroškem bi bil dobrodošel korak v tej smeri.

avb

—o—

Predsednik deželne vlade Furlanije Julijske krajine Biasutti in podpredsednik Carbone sta na tiskovni konferenci v Trstu izjavila, da sta za »postopno in uravnovešeno« zakonsko zaščito slovenske manjšine v Italiji.

Prihodnja številka Novega lista bo izšla v četrtek, 7. januarja 1988.

Uprava

neki državi, ki je vsaj na zunaj veljala za zelo kulturno, za pravi zgled srednjeevropske uglašenosti in svetovljanstva, sploh mogoče kaj takega slišati. Začudenje postane tem večje ob podatku, da je FPÖ na letošnjih državnozborskih volitvah pod Haiderjevim vodstvom močno povečala število svojih glasov. Ob tem in upoštevajoč npr. afero, v katero je vpleten sam vrh avstrijske republike, človek lahko zasluti, kako je obdobje rjave nacistične diktature obremenilo in zastrupilo avstrijsko javno življenje. Tako postane nekoliko manj nerazumljivo tudi početje tistega avstrijskega obrambnega ministra, ki je pred nekaj leti takoj po izpustitvi osebno sprejel nacističnega vojnega zločinca, ki je skoraj štiri desetletja predsedel v italijanskem vojaškem zaporu. Mimogrede naj bo še povedano, da je omenjeni minister pripadal svobodnjaški FPÖ. Nekoliko bolj razumljivo postane tudi ravnanje avstrijskih vojaških oblasti, ki so 15. maja letos, na obletnico podpisa avstrijske državne pogodbe, odredile, naj mladi vojaki zvezne vojske zaprisežejo zvestobo avstrijski republiki pred spornim spomenikom nemških koroških brambovcev v Št. Jakobu v Rožu na Koroškem. Spomenik je sporen zato, ker so ga postavili septembra 1937 v tedaj skoraj izključno slovenski vasi na pobudo niti ne preveč prikrito nacistično usmerjene organizacije »Heimatbund«. Poleg tega stoji na spomeniku napis, da so omenjeni brambovci padli (v letih 1918-1920) za »nemško Koroško« (für ein deutsches Kärnten), in ni treba posebej pojasnjevati, da pridevnik »nemško« (»deutsches«) ne označuje pripadnosti Avstriji, ampak pripadnost nekemu širšemu nemškemu

V teh težavnih dneh...

Vsi vemo, da je sedanji politični in gospodarski trenutek v Jugoslaviji zelo zapleten in težak. Notranji in zunanji politični opazovalci lahko o tem pišejo marsikaj. Po znanem škandalu v Agrokomercu so prišle na dan še druge težave. To je npr. primer Fadžila Hodje, albanskega vodilnega predstavnika v samem vrhu SFRJ, za katerega se predlaga uradni umik. Podobno se je nedavno zgodilo v SR Srbiji, kjer so v predsedstvu republike razrešili samega predsednika Stambolića. Zneane so velike rezerve, ki jih ima Socialistična republika Slovenija do najrazličnejših vprašanj federacije. Glej neglasovanje za predloge izvršnega sveta, ki mu predseduje Branko Mikulić, glej tudi zahteve, da pride do revizije raznih načrtov o ustavnih spremembah, ki bi bistveno okrnile avtonomijo posameznih republik. Še in še bi lahko naštevali vprašanja, s katerimi

se ubadajo danes vodilni krogi jugoslovanske federacije, posebej pa še republik.

Vse to in še drugo prihaja na dan v daljšem komentarju, ki ga je objavil znani turinski dnevnik »La Stampa« z dne 13. decembra v posebnem dopisu iz Beograda. Ta ima značilen naslov »Jugoslavija, i cocci di una nazione« (Jugoslavija, razbitine neke države). Dopis, oziroma komentar ima marsikaj zanimivega, čeprav v vsem z njim ne moremo soglašati. Vsekakor pa z informativnega vidika zasluži kako beležko.

Komentator turinskega dnevnika začne z nekoliko šokantno oznako »libanonizacija« jugoslovanske države. Pri tem pravi: »Morda je Jugoslavija nekaka izmišljotina. Pravljičja, ki se že štirideset let pripoveduje zaprepaščenim zahodnjakom... V prvi vrsti Jugoslavija ni tako blizu, kot kaže zemljepis... Je gotovo bližja Poljska ali Češkoslovaška, zato ker si tam lahko vsaj

Dr. Štoka pred iztekom poslanskega mandata

Bližamo se koncu leta 1987, ki je bilo tako v našem zamejskem kot slovenskem prostoru in tudi seveda v svetovnem merilu nekaj posebnega. Pri tem mislimo na probleme, ki so bili predmet razprave v deželni svet, na zgodovinsko srečanje med Reaganom in Gorbačovom itd. V deželni zbornici Furlanije Julijske krajine je bila tematika o Slovencih vseskozi prisotna tudi in predvsem po zaslugi našega deželnega svetovaleca dr. Draga Štoka. Ob zaključku razprave o obračunu in proračunu sedanje deželne večine je naš tednik smatral za potrebno postaviti nekaj vprašanj deželnemu svetovalcu Slovenske skupnosti.

Za teboj je 25 let dela, ki ga je za Slovensko skupnost prva štiri leta opravil dr. Škerk, nato pa Ti. Misliš, da je bilo to delo vedno pozitivno, ali je morda imelo tudi kake negativne plati?

Slovenska skupnost je v teh 25 letih — in tu so na razpolago natančni dokumenti — vedno opravljala vlogo, ki ji jo je nalagala zgodovina. To velja tudi za njene predhodnice od leta 1947 dalje. Spomnimo se podpisa londonskega sporazuma leta 1954, podpisa osimskega sporazuma leta

1976. Slovenske politične organizacije so skratka naredile vse, kar je bilo v njihovi moči, da smo se na teh tleh ohranili ne le kot Slovenci, temveč tudi kot demokratični Slovenci.

Ti torej pozitivno ocenjuješ 25-letno delo v deželni svet Furlanije Julijske krajine?

Seveda. Zato se nam je dejansko posrečilo — vsaj tako upam — da se je izjalovil načrt, ki ga imajo razne stranke, da bi se preprečila izvolitev predstavnikov tistih strank, ki na volitvah ne zberejo 5 odstotkov glasov. Upam in sem tudi prepričan, da bodo tudi v prihodnji deželni zbornici predstavniki vseh tistih strank, ki bodo na volitvah dosegle toliko glasov, kolikor jih zdaj predvidevajo volilni predpisi. V ta boj bom posegel z vsem srcem, saj sem globoko prepričan, da bi deželna zbornica brez predstavnika Slovenske skupnosti bila sirota.

Letos decembra si imel daljši, izčrpen govor o obračunu in proračunu. Bi nam lahko kratko povedal, kaj si o tem povedal v deželni zbornici?

Svetovalska skupina SLOVENSKE SKUPNOSTI v deželi Furlaniji Julijski krajini želi vsem rojakom doma in po svetu vesele božične praznike, vse dobro v letu, ki je pred nami, predvsem pa veliko zaupanja in vere v boljše prihodnost vsega našega ljudstva.

predstavljaš neko družbo in vidiš neko oblast, ki jo vodi. V Jugoslaviji nisi nikdar gotov: v Ljubljani ti povedo, da je krivda gospodarske zmede pri Srbih, v Srbiji pa so pod obtožnico Slovenci in Hrvatje, greš v Makedonijo oziroma Črno goro in bo krivda gotovo spet drugje...«. Nadalje beleži turinski dopisnik mnenje filozofa Milana Damjanovića iz Beograda, ki pravi, da nihče ne more uiti brodolomu. Tako zaključuje: »Niti Slovenija, ki še nekam plava, ker Jugoslavija kupuje njene (Slovenije!) proizvode. Kot da bi SRS ne bila v Jugoslaviji...!«

Turinski časopis se nadalje zaustavlja ob vlogi partije, ki ima danes v Jugoslaviji posebno nalogo. Ta je po mnenju komentatorjev bolj vidna, recimo, v Srbiji kot v Sloveniji, »kjer komunisti ljubkujejo z liberalci.« Nato omenja Dimitrija Rupla, vplivnega bivšega urednika »relativno neodvisne« Nove revije, ki pravi, da sicer ljubkujejo, a obenem ne pozabijo na nož. La Stampa nadalje pravi, da v libanonizirani Jugoslaviji partija lahko preživi bolje od ostalih. Zakaj pa? Zato, ker ji je Tito

pustil naslednji recept: če hočeš obdržati oblast, ustavi tok zgodovine in ravnaj v skladu s tem principom. Ta naj bi dopuščal podobno anarhijo, kot jo je n. pr. v osemnajstem stoletju dopuščal »liberum veto« poljskih plemičev, ali še dalje v zgodovinski preteklosti boj med otomanskim imperijem in Evropo.

Še in še bi lahko citirali odlomke iz turinskega dnevnika. Mimo vsega tega velja morda omeniti še zapis, da je danes Jugoslavija na polovico komunistična in na polovico demokratično-kapitalistična. Med drugim še pravi: »Komaj prideš v Beograd, ali še bolj v Ljubljano, te presejete svoboda, s katero časnikarji kritizirajo režim...«. V dopisu-komentarju beremo lahko še razne druge zanimive izjave. Jugoslavija naj bi se provincializirala, postala v bistvu sestav mini-držav, označena s svojim etničnim separatizmom. O Slovencih še pravi, da so zagnani v nekake jezikovne zdrave in temačne melanholije, čeprav so najbolj odprti Avstriji in Italiji.

Prav gotovo ima daljši komentar turinskega dnevnika svoj pomen, posebej še ob

Že dvajset let zagovarjam ista stališča, se pravi, da se zavzemam za pravično zaščito Slovencev v Italiji od Trsta do Gorice, od Benečije do Kanalske doline. Morda bomo to, kar si želimo, dosegli korak za korakom, in s tem prišli do ureditve problemov, tako, kot nam zagotavljata republiška ustava in statut dežele Furlanije Julijske krajine. Ves svoj poseg v deželni zbornici sem posvetil slovenski problematiki, pri čemer sem tudi poudarjal in zagovarjal nedeljivost dežele Furlanije Julijske krajine.

Je bil kakšen konkreten tvoj predlog izglasovan v deželni zbornici?

Z zadovoljstvom lahko rečem, da so mojo glavno resolucijo podpisali predstavniki vseh strank, ki sestavljajo sedanjo večino v deželni svet, od KD do PRI. To obvezuje stranke in vlado, da bodo naredile vse, kar je v njihovi moči, da se končno uredijo problemi, ki zadevajo Slovence v Italiji. Lahko rečem, da je šlo za uspešno akcijo deželne svetovalske skupine Slovenske skupnosti.

Kaj misliš kot svetovalca te zakonodajne dobe o prihodnji?

Prepričan sem, da bo Slovenska skupnost izvolila svojega predstavnika v tako pomembno zakonodajno telo. Tragično bi bilo, če bi iz deželnega sveta izpadel predstavnik edine slovenske stranke v Italiji. Zato bi se vse stranke, ki se zavzemajo za slovenske pravice, morale ob tem resno zamisliti. To še posebej velja za celotno našo slovensko zamejsko ljudstvo. V deželni zbornici je Slovenska skupnost prisotna 25 let, vedno je izpolnjevala svojo narodno in politično dolžnost in bi jo zato morali slovenski volivci in volivke nagraditi in ne razprševati svojih glasov med stranke, ki se v deželni zbornici oglašajo glede slovenskih problemov le, kadar jim gre za volivne interese. Slovenska skupnost ima zgodovinsko nalogo in slovenskemu kandidatu, ki me bo nadomestil v deželni svet, že zdaj želim mnogo uspešnega dela v korist slovenskega ljudstva v zamejstvu in v korist celotne družbe, sredi katere živi naša narodna skupnost.

skorajšnjem obisku predsednika jugoslovanske vlade Mikulića v Rimu, ki bo v mesecu januarju. Opozarja na probleme in dileme današnje jugoslovanske družbe, ki so vse prej kot lahki. O tem so si soglasni tudi sami uradni viri SFRJ in sredstva javnega obveščanja. Po drugi strani pa tudi uradna Evropa preko EGS skuša priti na pomoč jugoslovanski stvarnosti, da premeta objektivne težave in s tem uravnovesi tudi širši politično-gospodarski položaj v tem delu Evrope.

P. S. Zanimivo je naključje, da prav v isti številki turinskega dnevnika med pismi uredništvu najdemo v besedah bralca iz piemontskega mesta Ivrea naslednje: »Zares čudno je, da naša država, v besedah tako odprta evropski solidarnosti, ne čuti potrebe, da bi izvajala dosledno zunanjo politiko v odnosih do vzhodne Evrope in v prvi vrsti do Jugoslavije, s prebivalstvom katere imamo, zlasti ob jadranski obali, skupno toliko zgodovinskih in kulturnih vezi. To bi odprlo perspektive resničnega izboljšanja političnih odnosov obeh strani.«

O DELOVANJU SLOVENSKEGA DOBRODELNEGA DRUŠTVA

Slovensko dobrodelno društvo v Trstu je ob 40. obletnici svojega delovanja razširilo svoje miklavževo in božično obdarovanje slovenskih otrok tudi na Goriško in na Slovensko Benečijo. Gojencem slovenskih otroških vrtcev in učencem prvih razredov slovenskih osnovnih šol je razdelilo nad 300 zavojev primernih potrebščin in daril, drugim potrebnim tudi oblačila in obutev.

Naročnike naprošamo, naj čimprej poravnajo naročnino. List brez njihove pomoči namreč ne more izhajati. Prepričani smo, da bodo bralci našo prošnjo razumeli in pohiteli s poravnano naročnino.

Uprava

Slovensko dobrodelno društvo se toplo zahvaljuje vsem dobrotnikom, ki so s svojimi prispevki omogočili to akcijo in jim želi obilo sreče v letu 1988 v pričakovanju, da mu bodo ostali naklonjeni tudi v bodoče.

KOPRSKI ŠKOF PIRIH V DSI

V ponedeljek, 21. t.m., je bilo v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu že tradicionalno predbožično srečanje. Letošnji gost večera je bil novi koprski škof monsignor Metod Pirih, ki je zbranim občinstvu spregovoril nekaj misli o duhovnem in verskem doživljanju božiča v sedanjosti družbi in v našem okolju. Koprškega škofa je spremljal glavni urednik Ognjišča Franc Bole. Škofove besede so bile tudi primerno izhodišče za razgovor, ki je sledil povedanim mislim. Prisotni so se med drugim tudi dotaknili vrste verskih in duhovnih vprašanj, ki so aktualna v slovenski družbi.

Kakšen razvoj v devinsko nabrežinski občini?

V teh dneh je prišla v javnost vest, da je družba FINSEPOL, lastnica Sosljanskega zaliva, poverila nalogo za izvedbo načrta preureditve ter ovrednotenja vsega zaliva svetovno znanemu arhitektu Renzu Pianiju, ki je med drugim zgradil tudi Center Pompidou v Parizu. Vse kaže, da se končno stvar premika, saj si je lastnik zadal ambiciozen načrt zaključiti z deli do leta 1992. Pobudo gre vsekakor pozdraviti, obenem pa bo morala občinska uprava budno spremljati vsako nakazano rešitev, da nam ne bi povzročila nepopravljive škode tako v naravnem okolju kot v narodnostni sestavi občine. Prepričani pa smo, da je Brezigarjeva uprava ubrala pravo pot in da bo kos zastavljeni nalogi.

Ureditev Sosljanskega zaliva bo velikega pomena za vso občino in tudi za tržaško pokrajino. Kaj pa bo naš domačin imel od tega, je verjetno najbolj odvisno od nas samih. Dosti se govori o povezavi obmorskih struktur s kraškim zaledjem, do danes pa ni videti konkretnih pobud, ki bi zadevale naše kraške vasi. Isti lastnik misli namestiti Vojni muzej prof. Henriqueza na Kras, prizorišče hudih bojev v prvi svetovni vojni — kot beremo v uradnem poročilu — in ta pobuda bo privabila veliko število obiskovalcev. Vprašanje prostorske namestitve ne sme povzročiti nadaljnje škode naši zemlji, obenem pa bi se morali domačini neposredno vključiti v to in podobne pobude.

Pred kratkim odprta cesta terana, ki je vzbudila morda preveč tudi nepotrebnih polemik, je pobuda, ki je vredna vse pozornosti, čeprav ugotavljamo, da naši gostilničarji ali boljše naši vinogradniki niso še pripravljene; saj drugače si ne moremo razlagati pomanjkanja v gostilnah prav tistega vina, po katerem se cesta imenuje.

Zaman je, da imamo pravico, da proizvajamo vino z zaščitenim poreklom, če ga potem zanemarjamo, ali če ga gostinci niso pripravljeni odkupovati po pošteni ceni. Naloga naših strokovnih organizacij je prav ta, da svetujejo in pomagajo našim ljudem, da naredijo kvaliteten skok. Isto bi veljalo za osmice, o katerih so strokovnjaki in konkurenti — gostilničarji — že dosti govorili. Treba je najti rešitev, ki bo v okviru obstoječih zakonov koristila kmetu, ne da bi oškodovala gostilničarja. Letos smo n.p.r. opazili, da se je ena boljših osmic, ki je bila med prvimi, ki je uvedla kmečki turizem, prekmalu zaprla, druga pa, ki je iz leta v leto uspešnejše delovala, se sploh ni odprla. Spet se odpirajo osmice, kjer se polaga premalo važnosti

**Fantje izpod Grmade
Dekliški zbor Devin
Otroški zbor iz Štivana**

vabijo na

KONCERT BOŽIČNIH PESMI

v soboto, 26. t.m., ob 17.30, v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Štivanu.

Vabljeni!

Slovenska skupnost na obisku pri Slovenski škofovski konferenci

Slovenska skupnost je predstavila sedanjí položaj Slovencev v Italiji najvišjemu vodstvu Cerkve na Slovenskem. Njeno predstavništvo je obiskalo Slovensko pokrajinsko škofovsko konferenco, ko je imela v Ljubljani zadnjo letošnjo sejo. Kot poroča tiskovno poročilo SSk, so goste iz zamejstva sprejeli predsednik konference, slovenski metropolit in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar, mariborski škof dr. Franc Kramberger, koprski škof msgr. Metod Pirih, ljubljanski pomožni škof msgr. Jože Kvas, mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej in koprski škof v pokoju dr. Janez Jenko. Slovensko skupnost pa so predstavljali deželni tajnik Ivo Jevnikar, tržaški pokrajinski tajnik dr. Zorko Harej, goriški pokrajinski tajnik in deželni predsednik Marjan Terpin ter strankin zastopnik za videmsko pokrajino Salvatore Venosi.

Slovenska skupnost je slovenske škofo informirala o problemih in zahtevah slovenske narodnostne skupnosti v vseh treh

pokrajinah Furlanije Julijske krajine. Ob tem je poudarila tudi veliko vlogo, ki so jo imeli in ki jo imajo pri ohranjanju narodne skupnosti slovenski duhovniki. Veliko pomoč pri tem nudi tudi Cerkev v osrednji Sloveniji, ki v zamejstvo pošilja duhovnike in med slovenskimi vernimi ljudmi goji duha velike medsebojne povezanosti, ne glede na državne meje.

Slovenski škofo so pokazali veliko zanimanje za položaj v zamejstvu in potrdili, da so jim Slovenci v Italiji zelo pri srcu. Ob koncu so si prisotni izmenjali božična in novoletna voščila.

—o—

Tednik Gospodarstvo bo s prihodnjim letom izhajal kot priloga Primorskega dnevnika. Gospodarstvo je začelo izhajati leta 1947. Nad 30 let je bil njegov glavni in odgovorni urednik dr. Lojze Berce, ki je pred nekaj leti zapustil list in se upokojil.

na kvaliteto ponujenega. To je velika škoda, saj je uveljavitev — tudi ekonomska — našega Krasa možna le z večjo angažiranostjo naših ljudi na vseh področjih.

Še ena pobuda, o kateri se že dalj časa govori, je vredna vse pozornosti. Mislim na pravo jahalno stezo, ki bo povezovala ves Kras, od Opčin do Devina. Sama tržaška pokrajina se za stvar zanima in opazamo tudi posamezne pobude privatnikov, ki se mislijo posvetiti jahaštvu, ki je danes vedno bolj v modi. To pobudo ne gre zanemarjati, saj je gotovo bodočnost tudi v tem.

Poglavje zase predstavlja opuščanje gostilniške dejavnosti s strani domačinov. Vse naše gostilne po Krasu slovijo po dobri postrežbi, zmernih cenah in kvalitetni ponudbi. Mislimo, da se trud, ki ga pridni gostilničarji vlagajo, tudi ekonomsko izplača. Zato se nam zdi čudno, da se premalo domačinov odloča za take dejavnosti. Samo v zadnjih mesecih bodo zaprli tri gostilne, ki so imele vsaka svojo posebnost in svoje stalne goste. Velika škoda bi bila, če bi ti obrati šli v roke nedomačinov in to z dveh razlogov: zaradi narodnostnega obubožanja in ker nedomačin ne čuti potrebe, da goji kraške navade z domačimi jedmi, ki so visoko cenjene, in bi bila velika škoda, da bi šle v pozabo.

Teh nekaj misli naj bo v spodbudo našim strokovnim organizacijam in domačinom, da ne opuščajo tradicij, ampak da se skuajo posodabljanje ter da pritegnejo tudi mlade, sveže sile v delo za ovrednotenje našega prelepega Krasa.

n k

Proslava ob 40-letnici samostojnega političnega nastopanja

Štirideset let samostojnega političnega nastopanja. To je bilo geslo, pod katerim se je v nedeljo, 20. t.m., odvijala v telovadnici pri Katoliškem domu v Gorici jubilejna slovesnost, ki jo je priredila deželna Slovenska skupnost.

Štirideset let političnega dela izraža drugačne pogoje političnega delovanja za

SMReKK vabi na SILVESTROVANJE, ki bo 31. decembra v Kulturnem domu v Gorici. Igral bo ansambel HAPPY DAYS. Vstop od 21. do 22.30. Vabila in informacije pri Zadrugi Ars Nova, tel 200892 Nabrežina.

Slovence v mejah Italije, izraža drugačne poglede na to delo in tudi drugačno poslanstvo slovenske samostojne politične stranke. To je bil vtis, ki ga je lahko imel vsako, ki se je udeležil slovesnosti, a tudi vsako, ki se nekoliko zamisli o tem obdobju in delu, ki ga je v korist vse slovenske narodne skupnosti opravila v zadnjih letih današnja Slovenska skupnost in pred tem Slovenska demokratska zveza in druge skupine.

Koliko prostovoljnega dela, koliko idealizma in navdušenja je bilo potrebno, da se Slovenci izražamo kot samostojen oseb, si lahko vsako predstavlja. V tem smislu je izzvenela tudi nedeljska proslava.

Začela se je s pozdravnim govorom deželnega predsednika Slovenske skupnosti Marjana Terpina, ki je pozdravil vse prisotne, in opozoril na opravljeno delo ter sedanje načrte. Sledil je kratek nastop Števerjanskih fantov, nakar je deželni tajnik Ivo Jevnikar prebral svoj slavnostni

govor. V svojem nagovoru je nudil zbranemu občinstvu zgodovinski prikaz slovenskega političnega delovanja v zamejstvu v zadnjih štiridesetih letih. Posebno pozornost pa je deželni tajnik Jevnikar posvetil sedanjemu političnemu trenutku. Omenil je novi predlog o globalni zaščiti, ki ga je pripravila Slovenska skupnost, težave v zvezi z odobritvijo postavke o podpori Slovincem v finančnem zakonu, težave, ki se napovedujejo z novim volilnim zakonom in usodni pomen bližajočih se deželnih volitev.

Slovesnosti se je med drugimi gosti udeležil tudi predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Jože Smole, ki je tudi pozdravil zbrano občinstvo in čestital ob jubileju ter izrazil spoštovanje do izbir, ki jih zamejci sami sprejemamo na političnem področju. Izrazil je tudi vso podporo SR Slovenije za doseg globalne zaščite in ob koncu je še voščil vesel bo-

žič in srečno novo leto. Ob Jožetu Smoletu sta se slovesnosti udeležila še odgovorni za manjšinska vprašanja pri SZDL Željko Jeglič in generalni konzul v Trstu Livij Jakomin.

V imenu Sveta slovenskih organizacij je zbrane goste pozdravila Marija Ferletič, kot predstavnik Slovenske kulturno gospodarske zveze pa Suadam Kapič. Med zasedanjem so tudi prebrali priložnostno pismo, ki ga je poslal senator Stojan Spetič.

Praznovanje 40-letnega samostojnega delovanja se žal ni mogel udeležiti tretji napovedani govornik, koroški državni poslanec Karel Smolle. Zato pa so udeleženci ob koncu izrazili polno solidarnost koroškemu Slovincem, ki se borijo za svoje šolske pravice.

Prireditelji so tudi poskrbeli za kulturni spored. Na slovesnosti je namreč nastopil še Tržaški mešani zbor, ki ga vodi Andrej Pegan. Po uradnem delu sporeda pa je bila na vrsti družabnost ob zvokih in petju ansambla Hlede iz Števerjana. KD »F. B. Sedej« pa je lepemu številu udeležencev ponudilo tudi prigrizek in domačo pijačo.

Občni zbor SKGZ

V nedeljo, 20. decembra, je Slovenska kulturno gospodarska zveza imela svoj 16. redni občni zbor. V Kulturnem domu v Gorici so se zbrali predstavniki številnih včlanjenih društev, organizacij in skupin ter vodstvo Zveze. Občni zbor je bil posvečen temeljnemu problemom slovenske manjšine v Italiji v odsevu letošnjega gesla »40 let italijanske ustave, neizpolnjenih obvez do Slovencev in boj za enakopravnost in zaščito«.

O sedanjem položaju manjšine, o opravljenem delu v preteklem letu in o načrtih za prihodnost sta spregovorila dosedanji predsednik SKGZ Boris Race in podobno

tudi tajnik Dušan Udovič. Boris Race pa je ob koncu svojega nagovora izjavil, da ne bo več kandidiral za predsedniško mesto.

Vsekakor pa je cilj, ki sta ga omenila oba govornika, jasen: vsi se moramo zavzemati za doseg globalne zaščite slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Na občnem zboru so zbrane zborovalce pozdravili številni predstavniki izvoljenih organov: goriški župan Scarano, podpredsednik deželnega sveta Tonel, predsednik goriškega pokrajinskega sveta Cumpeta, predsednik SZDL Slovenije Smole, predsednica SSO Ferletič, predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem Wieser ter član predsedstva SR Hrvaške Filko.

Med jutranjim delom so tudi podelili priznanja SKGZ. Za življenjsko ustvarjalno delo sta odličji prejela režiser Jože Babič in slikar Lojze Spacal. Plakete pa so kot posamezniki prejeli: Miladin Černe, Elio Vogrič, Vera Poljšak, Silvan Mesesnel, Gorazd Vesel, Dušan Jelinčič, Milan Pahor, Karel Valentinčič, Arianna Bogatec in Stanko Andolšek, plaketo pa so prejele še naslednje organizacije: Slovenski klub v Trstu, ŠD Dom, Gozdna zadruga »Padriče«, ŠK »Kras« in ŠD Juventina.

Med debato so v razpravo posegli številni udeleženci občnega zbora. Lotili so se vrste perečih vprašanj in vseh področij, ki jih s svojim delovanjem krije Slovenska kulturna gospodarska zveza.

V večernih urah so prisotni izvolili novi glavni odbor in novi izvršni odbor, ki bo vodil SKGZ v prihodnji mandatni dobi.

Novi predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze je slikar Klavdij Palčič. V izvršnem odboru je prišlo še do nekaterih premikov. Vodstvo Teritorialnega odbora za Tržaško bo prevzel Suadam Kapič, za stike s tiskom pa je bil izvoljen Sergij Lipovec. Ostali dosedanji člani so bili potrjeni na svojih mestih.

Novoizvoljeni odbor SSS - tajništvo Gorica

V sredo, 16. decembra, je bila prva seja novoizvoljenega odbora Sindikata slovenske šole — Tajništvo Gorica, na kateri je prišlo do porazdelitve raznih funkcij. Z manjšimi težavami, so si novoizvoljeni porazdelili vloge, kakor sledi:

Devetak Leopold - predsednik; Šturm Mirko - podpredsednik; Vončina Marjan - tajnik; Pahor Joško - blagajnik-gospodar; Sirk Ivan - poverjen za javno obveščanje; Klanjšček Sonja - zapisnikar.

Poleg omenjenih so v izvršnem odboru Brajnik Mirka, Tommasi Ivo in Pavlin Nataša. Bratina Ivan, Budal Nevica in Gravner Manuela so v nadzornem odboru, Žerjal Nevija, Bevčar Silvan, Tomsic Slavko pa v razsodniškem.

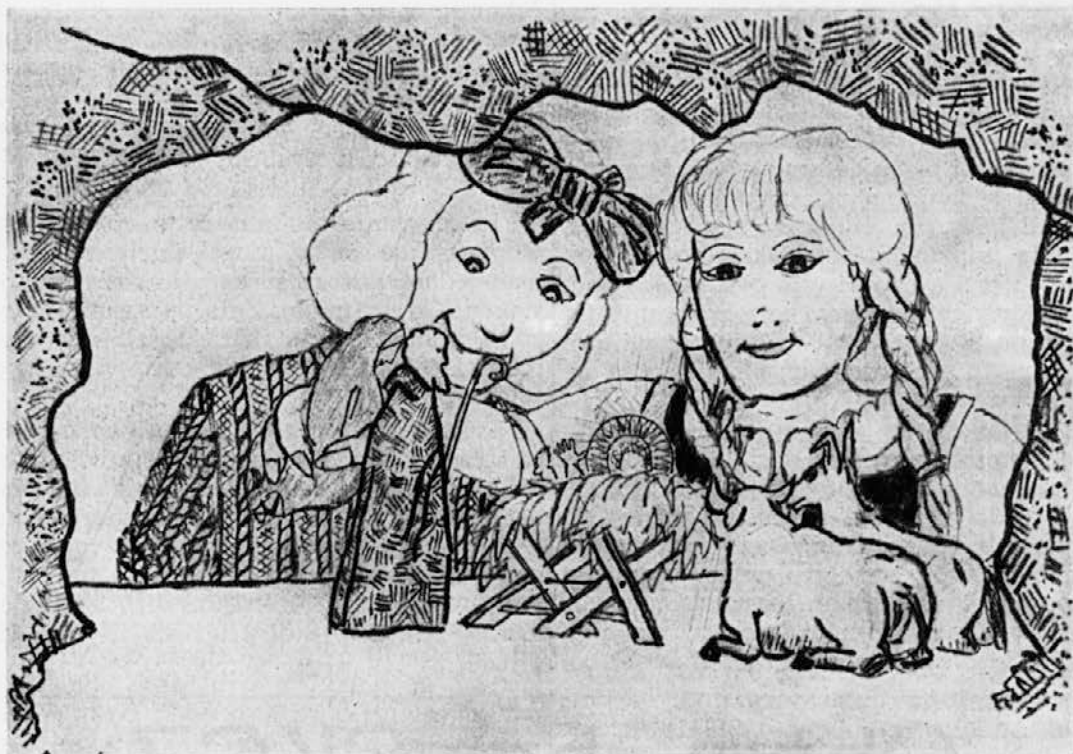
Odbor je pomlajen z mlajšimi profesorji in učitelji. Niso bili izvoljeni njegovi dolgoletni člani, bivši predsednik Sirk Albin in dolgoletni zapisnikar Bednarik Marjan ter Korošec Sergij, ki so se sami želeli umakniti. Novoizvoljeni odbor se bo držal sprejetega sklepa na zadnjem sindikalnem občnem zboru, da bodo delo letoš-

njega odbora spremljali razni polnopravni svetovalci, med katere gotovo spadajo zgoraj imenovani bivši člani kot tudi pedagoški svetovalec iz Nove Gorice Štekar Danilo, ki je v pretekli mandatni dobi izkazal veliko prizadevnost.

Novi odbor bo sledil smernicam dosedanjega delovanja SSS v korist posameznim članom in bo nadalje skrbel za obstoj, razvoj in kvaliteto naših šol na Goriškem.

Novi predsednik prof. Devetak Leopold je med drugim nakazal nekaj dolgoročnih in kratkoročnih pobud bodočega delovanja: skušalo naj bi se vzpostaviti stike s konfederalnimi sindikati in z avtonomnim šolskim sindikatom SNALS ter s tržaškim sindikatom; meseca februarja naj bi bilo, na predlog predstavnika sindikatov iz Nove Gorice, srečanje med našo in njihovo organizacijo; januarja so predpisi v osnovne šole, zato bo treba čimprej razdeliti javnosti že znane plakate, ki vabijo starše, naj vpijejo svoje otroke v slovenske šole; sindikat bo spremljal gradnjo novega šolskega centra.

Katerina: ROJSTVO

Čudežna milina je legla na vas. Niti enega človeka ni bilo na cesti. Vendar je bila prepričana, da nihče ne spi. Bil je vendar sveti večer ...

»Mami, mami! Poglej, kako lepo je naše drevesce! In glej malega Jezuščka!« je prihrumela Ana.

»Saj se še ni rodil! Vzemi ga iz jaslic«, je modro opomnila Sara.

»Ne bodite tečni, danes se to ne spodobi. Pridita, sedita k meni na zofo.«

»Mama, kje je očka?«

»Očka dela. Šele ob desetih bo doma.«

Zatožilo se ji je po možu. Predstavljala si ga je pri tekočem traku v tovarni.

»Kako bi bilo vse lepše«, si je mislila, »ko bi bil tudi on tukaj z malima in naju. Da, z mano in detetom, ki ga nosim pod srcem. No, ja, težko bo. Trije otroci niso šala ...«

»Mami, povej nama pravljico, drugače bova zaspali pred začetkom polnočnice,« ji je zaspano zaupala Ana. Sara pa je že zaprla oči. Tudi sama je bila utrujena. Ni ji bilo do pripovedovanja. Pogledala je deklici, ki sta se stiskali k njej in se nasmehnila. Kolikokrat je tudi sama, kot otrok, zaspala, ne da bi dočakala polnočnico.

Obšla jo je rahla slabost. Vstala je in popila kozarec vode. Deklici sta spali. Poiskala je odejo in ju pokrila.

»Le kje je Franc?« si je govorila. Bojažen je rastla, ko je spoznala, da se boleči-

ni mogla umiriti. Misel, da bi se otrok lahko rodil prav na sveti večer, je ni zaluščala. Pomislila je na sveto družino, kako je tavalala in iskala prenočišča v Betlehemu. Kako je zaman trkala na vrata prepolnih gostišč. Sara je odprla oči in pobožala mamo po licu. Objela je deklico in zaprla oči.

V noč je odmevala božična pesem ...

Ko se je Franc vrnil z dela, so vse tri spale. Tiho je vstopil, ne da bi izrekel besedo. Opazoval je deklici in ženo. Predramila se je in se mu nasmehnila. Ni mu hotela povedati o bolečinah. Kaj bi ga brez potrebe vznemirjala. A ni mogla skriti novega napada. Sklonil se je k ženi, ona pa ga je hitro pomirila in mu rekla, da še ni čas ... Jasno pa ji je bilo, da bo kmalu spet mati.

Tudi deklici sta se prebudili in stekli k očetu. Znal se jima je prikupiti, znal je postati njima enak, znal jima je govoriti, znal je poslušati.

Kazalci so se bližali polnoči. Marijin dih je postal težji. Čutila je potrebo, da bi legla. Odšla je po stopnicah v sobo. Ulegla se je in začela tiho moliti. Predčasno rojstvo ni bilo predvideno. Misli so ji postale motne.

Ko je Franc opazil, da žene ni več v kuhinji, se je prestrašil in stekel v sobo.

Marija je zgledala mirna, le njene oči so jo izdajale. Franc jo je tolažilno pogle-

na občasno ponavlja. V svojem srcu je čutila grenkobo, ker je mož moral delati tudi tisti večer. A hipoma se je spomnila na posojilo, ki sta ga najela za popravilo hiše in na roke izplačevanja. Ozrla se je po deklicah. Kmalu se jima bo pridružilo še eno dete.

Spačil se ji je obraz. Zbodlo jo je. Še enkrat. Še dvakrat. Ura je bila 21.30.

»Še pol ure pa bo Franc doma. Potem bom mirnejša.«

Bolečine so postajale rednejše. Poiskala je rožni venec in začela moliti. Vendar se dal, zavrtel telefon in poklical sosedo in zdravnika.

Zvonovi so klicali k polnočnici. Sosedova hčerka je prišla po Ano in Saro ter ju odpeljala s seboj k maši, sosed pa je brž stekla po stopnicah v sobo.

Deklici sta bili tako prevzeti od petja, da se nekaj časa sploh nista zavedli, da mame ni z njima. Božično drevo v cerkvi je bilo mogočno in čudovito lepo okrašeno. Jaslice pa so bile kot žive.

Slava Bogu na višavah. Zvonovi so zvonili, rodilo se je božje Dete. Mir ljudem na zemlji, zakaj rodil se je Zveličar. Ljudem ni bilo mar za mraz, ker jim je bilo v srcu prijetno toplo. Božič lahko ogreje še tako ledeno srce.

Orgle v cerkvi so še igrale. Ljudje pa so peli priljubljene in vsem domače božične pesmi. Sosedova hčerka je prišla deklici za roke in ju pospremila domov.

Vznemirljivi direndaj je deklicama vžgal iskro radovednosti. Tudi sosedova hčerka je radovedno opazovala.

Franc je objel deklici in jima povedal, da sta dobili bratca. Nista mogli verjeti. Stekli sta v mamino sobo in obstali. Nekaj rožnatega se je drlo v posteljici poleg mame. Plaho sta stopili k otroku, nato pa k mami. Žareli sta od sreče, da nista mogli izreči besede.

Mama je tiho molila. Sveti večer ni mogel biti lepši. Jezusovega rojstva ne bi mogla doživeti bolje kot z rojstvom svojega otroka. Zahvalila se je Bogu in kmalu zaspala.

Franc je pomignil deklicama, naj gresta za njim. Stekli sta v kuhinjo in hipoma sta se spomnili, da v njunih jaslicah še ni Jezuščka. Sara je vzela kipec in ga položila v štalico. Na drevesu so se svetile lučke. V polsnu sta začeli peti Sveto noč in kmalu so se jima pridružili še ostali.

—o—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

IVAN CANKAR

KRALJ NA BETAJNOVI

Režija: Mario Uršič

V soboto, 26. t.m., ob 20.30 ABONMA RED F — druga sobota

v nedeljo, 27. t.m., ob 16.00 ABONMA RED G — druga nedelja

v ponedeljek, 28. t.m., ob 16.00 ABONMA RED H

v torek, 5. januarja 1988 ob 16.00 ABONMA RED I

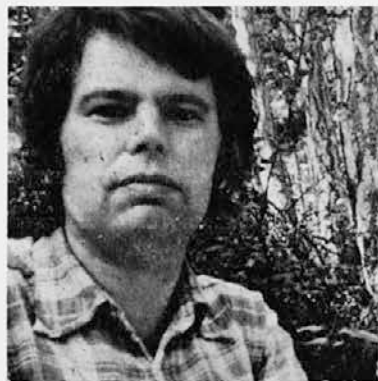
v sredo, 6. januarja 1988, ob 20.30 ABONMA RED D — mladinski v sredo

v četrtek, 7. januarja 1988, ob 20.30 ABONMA RED E — mladinski v četrtek

Narodna in študijska knjižnica

želi svojim obiskovalcem
srečno novo leto 1988

Lev Detela

Božič znak duhovne preнове človeka in družbe

Božično duhovno sporočilo o rojstvu Boga-Človeka sredi betlehemske revščine in izpostavljenosti že od krščanskih začetkov vznemirja in privlači pesnike, pisatelje in druge umetnike. Božičnim skrivnostim se bližajo na različne načine. Na nemškem knjižnem trgu se vsako leto v adventnem času pojavijo ljubeznivo urejene knjige s pestrim božičnim berilom izpod peres nemških in svetovnih pisateljev. V božičnih zgodbah, blagih spominih na božična praznovanja v otroštvu, v priložnostnih pevnih verzih o optimistični in miroljubni vsebini božične skrivnosti boža dušo bralca nežna, idilična in ponotranjena podoba Lukovega bodrilnega sporočila o božjem detetu, »v plenice povitem in v jasli položenem«. Duhovne razsežnosti božjega učlovečenja v mesu in duhu konkretnega zgodovinskega časa in konkretne človeške družbe doživljajo v literaturi najrazličnejše interpretacije. Od hrepenenjskih idil do trde, neizprosne podobe družbe, ki je zašla na stranpoti, v temo brez ljubezni in usmiljenja, kot ju je napovedal misterij Jezusove rasti od betlehemskega jaslca do križa Golgate in vstajenjskega zmagošlavja nad smrtjo, sega bogata bera sodobne literature o vizionarni skrivnosti božiča.

Veliki krščanski filozof človekove v času in prostoru stalno ogrožene eksistence Kierkegaard je v svojih spisih izrazil dvom, da je Jezusa Kristusa s pomočjo literarnih, oziroma umetniških pristopov mogoče pravilno interpretirati, predstaviti javnosti in razčleniti v vsej mogočnosti in razvejanosti pojava. Gotovo odseva iz tega Kierkegaardovega stališča protestantska kritičnost do vsakršne dodatne interpretacije svetopisemskih tekstov. Osnovno sporočilo o Jezusu Kristusu, njegovem rojstvu, smrti in vstajenju, je vklesano v čas in prostor v jasnem jeziku štirih evangelistov. Svetopisemsko sporočilo je zato temelj soočanja z razsežnostmi božjega rojstva v Betlehemu. Literatura ga zrcali na najrazličnejše načine, a vedno le kot utopični, oziroma fantazijski model subjektivno razumljene svetopisemske blagovesti.

Strahote druge svetovne vojne in njene strašne posledice so preoblikovale podobo družbene zavesti. Poglavitni povojni nemški pisatelji ne ljubijo idiličnih pristopov ob soočanju z resnicami časa in njegovih ljudi in pri upodabljanju glavnih zgodovinskih, družbenih in religioznih sporočil. Tako ni čudno, da so kritično priostri tudi svoj odnos do literarnega upodabljanja in ponazarjanja božičnih skrivnosti in posebnosti božičnega časa.

Pokojni nemški Nobelov nagrajenec Heinrich Böll je v znanem govoru, ki ga je 24. decembra 1969 oddajal stuttgartski radio, menil, da je današnji božič industrijske družbe pravzaprav anti-božič, nekrščanska reakcija in podzavestni odpor do tistih usodnih mest v svetem pismu, ki pripovedujejo o rojstvu božjega Sina v karseda neudobnem in mrzlem hlevu, sredi negostoljubne revščine, nasprotovanja in nevarnega prega-

njanja. Iz božičnega praznika veje pretresljivo socialno sporočilo o zatiranih in razžaljenih, o najsvetejšem na svetu, ki je zaživelo takorekoč iz socialnega dna. Božič po Böllovem mnenju ni le družinski praznik, temveč predvsem spoznavni dan osnovnih silnic človeškega bivanja, ki dobe v učlovečenem Bogu svoj strogo domišljeni pomen. Za Bölla je betlehemska božje rojstvo revolucionarni pojav v duhovni zgodovini svetá, bistvena provokacija nepravilnih družbenih načinov vedenja in togih, nehumanih oblastniških sistemov, ki preganjajo drugačne in neprilagodljive. V literaturi, ki je nastala po letu 1945, se kritični nemški pisatelji, ko opisujejo božične teme, predvsem sprašujejo, kaj je sodobni človek naredil iz radikalno humanih vrednot, ki jih je oznanjal Jezus iz Nazareta.

Zgodaj umrli Wolfgang Borchert, ki se je v nemški javnosti pojavil takoj po zadnji vojni s popolnoma neidilično, docela resnicoljubno, vse patetične navlake slečeno literaturo, je na novo občutil eksplozivnost božičnega dogodka. Njegova podoba Nemčije in nemškega človeka je trda in neizprosna, a vseeno človeško krhka, odprta za vse lepo in svetlo morebitnega boljšega bodočega časa. V noveli »Trije temni kralji«, ki je izšla kmalu po propadu Tretjega Rajha, tavao nesrečni, lačni in izgubljeni ljudje skozi adventno temo poražene Nemčije. Pričujoča Borchertova novela o trpkem božičnem času je nekaj posebnega že zaradi pripovedne perspektive, ki jo je pisatelj uporabil, da bi prikazal grozljivo nesorazmerje med božično blagovestjo o »miru ljudem na zemlji, ki so Bogu po volji«, in tistim, kar se v svetu neprestano nečloveško dogaja. V Borchertovi noveli »Trije temni kralji« je prisotno vse, kar od nekdanje sestavlja osnovno božično razpoloženje: novorojenček z materjo in očetom, zvezda na nebu, tuji popotniki z darili, ki iščejo novo in boljše obliko človeškega življenja, kot se je uresničila v božjem otroku. Pri Borchertu so vsi ti sestavni deli božične radosti in veselja razpoznavni znaki temnega, zamolkega in istočasno skrivnostnega dogajanja. Trije temni kralji tavao skozi mrak in temo dokončno razbite Nemčije. Niso pravi sveti kralji, temveč razčepani in lačni vojaki, ki se vračajo iz strašne vojske, ki je skorajda ugonobila svet. Tudi oče in mati, ki se jima je pravkar rodil otrok, blodita brez cilja skozi ruševine in razbitine, da bi našla kaj za pod zob in otroku omogočila živeti. Borchertova božična novela je provokacija, kot je izzivanje sitega, otopelega, korumpiranega, nehumanega tudi svetopisemsko angelsko čaščenje novega svetovnega časa, božičnega časa ljubezni, upanja in usmiljenja. V Borchertovi božični noveli se želja po ljubezni in sreči pojavi v negativnem zornem kotu kot podoba svetá brez ljubezni in sreče. Božična zvezda je prisotna v lakoničnem opisu svetovne teme: »Ni bilo zvezd. Ko so odprli vrata, je les zajokal. ... Trije so bili. V starih uniformah. Eden ni imel rok. Kadili so cigarete. — "Ne," jim je

rekla žena. "Ne kadite! Zaradi otroka!" — Medtem ko se za barako, v katero so vstopili trije raztrganci, plazila beda in podgana, se božično dogajanje nenadoma dramatično zgosti. Svetloba poboža obraz otroka, ki se v spanju smehlja. Podoba je, da je svet spet in pravkar, kot vsako leto znova, razveselil božični čudež. Trije temni kralji so nenadoma resnični sveti kralji. Vendar prihajajo od spodaj, iz groze, iz velike žalosti, ki je legla čez svet ubijanja in zapostavljanja. Borchertovi »trije temni kralji« so kralji revščine. Njihova darila so popolno protislovje vsakega bogastva: kos lesa, šop slame, kosček raztrganega blaga, s katerim bodo pokrili novorojenega otroka. In vendar se ta smehlja, tako da srečna mati lahko vzklikne: »Poglejte otroka! Kako živ je! Danes je božič!«

Tudi Nobelov nagrajenec Heinrich Böll je v noveli, ki je izšla v prvih letih po drugi svetovni vojni, na docela nekonvencionalen način razodel svoj odnos do božičnega časa po obdobju nasilja in strahu. V primeri z Borchertom, ki mu niso tuji karkovski simbolistični opisi stvarnosti, pa je Böll mnogo bolj konkreten, oziroma realističen. V ospredje svojega božičnega poročila je postavil zgodbo mladih novoporočencev, ki sta se odtujila drug drugemu. Čar družinskega, bratskega povezujočega božiča ju spet nekoliko zbliža. Na veliki železniški postaji je petindvajsetletni mladoporočenec v garderobi shranil zavoj z darili za svojo ženo. Velikomestne izložbe so slavnostno okrasili. Na železniških tirih se belí sneg, tako da železničar veselo vzklikne: »Lotos imamo pravi božič. Lepó je, če imajo otroci sneg!« Böllov realistični opis predprazničnega čara, bogato razsvetljene izložbe, dekoraterji, ki še opravljajo zadnja olepševalna dela, sneg kot

znak božičnega časa in veselja, praznično darilo za mlado ženo, pa se kaj hitro sprevrže v anti-idilo. Na sprehodu skozi zimsko mesto se je mladoporočenec zamudil. Garderobo so že zaprli. Brez darila pritava v temno stanovanje. Žena se je bila umaknila v spalnico in ugasnila luč. Mož se opraviči, da je prišel prepozno in brez darila, ki ga bo prinesel naknadno. Mlado ženo vpraša, ali mu to zameri. V temi se pogovarjata. V to popolnoma neidilično podobo svetega večera vseeno vdere svetloba božične milosti. Žena se omehča in svojemu možu razodene, da darilo ni najvažnejše, če se v ljubezni in solidarni vzajemnosti razumeta in spoštujeta.

dalje na strani 14 ■

STANKO ŽERJAL

Božič 1987, mir oznanjaš, mir poklanjaš...

Predsednica vlade tiste države, ki je bila še do včeraj največji kolonialni imperij (Vel. Britanija), mi je vzela besedo iz ust, ko je 9. decembra vzkliknila, da je razorožitveni sporazum med svetovnimi velesilama najlepše božično darilo. Poleg nje mi je italijanska televizija v nočnih urah istega dne dala slišati navdušene izjave drugih državnikov, a ti so zaradi verske sramežljivosti govorili rajši o novoletnem darilu. Kristjani pa ostanemo kar pri »božičnem« atributu, ker je slovesno voščilo miru prvič zadone-lo z nebeških višav nad Betlehemom ob rojstvu Odrešenika.

Vsakoletni Božič nam oznanja mir, a kdaj smo otroci tega stoletja prejeli tako konkretno zagotovilo pomirjenja kakor letos v znanem in po vsem svetu opevanem podpisu med Gorbačovom in Reaganom?

Odkar se pameti zavedam, nisem vse do letos doživel niti enega Božiča brez vsakega strahu za svetovni mir. Ko sem otroško kolikor toliko osveščen prvič zavestno praznoval Božič, je bila prva svetovna vojna in le zaradi pozabljivosti vojaških oblasti ni bil v mojem kraju blizu takratnega bojišča začasni cerkveni urad obveščen o omejitvi polnočnih slovesnosti in smo praznovali Kristusovo rojstvo na daleč vidnem hribu sv. Martina nad Brjami v podružni cerkvi enako slovesno kakor v dobi miru pri farni cerkvi in so nam svetlobni prameni daljnih žarometov z bojišč obsijavali sveto noč kakor morski svetilniki obzorje in je imel naslednje dni župnik nekaj sitnosti zaradi zvonjenja in razsvetljenih oken v cerkvi.

Kakor sem s svojimi starši in bratcem in sestrami delil boleost in strah zaradi starejšega brata, ki je bil že mobiliziran, tako sem razumel, da taka tegoba zaradi odsotnosti mobiliziranih članov duši srca sosedom, sorodnikom in milijonom evropskih družin, saj sem nič manjšo potrptost mogel brati na obrazih poljskih, čeških, madžarskih, romunskih, hrvaških in nemških vojakov, ki so nam podnevi in ponoči delali gnečo po naših domovih.

Mar nam je Božič leta 1918 zagotovil mirno spanje? Saj je bil pangermanizem zrušen, saj so topovi molčali, marsikje prevrnjeni z odprtimi

žreli kot ubite zveri; bojni meči in puške razmetani ob cestah od umika avstrijskega razpada, čakajoč, da jih — po besedah psalmista — pre-kujemo v lemeže za poljedelstvo; saj so se vojaki in begunci vračali domov; le tu in tam je bilo čuti »vdovice jok«, kot bi rekel Župančič, in pa kake matere, kakega očeta ali osirotelih otrok žalovanje po onih, ki jim ne bo več povratka: prevladal pa je splošen, globok oddih. Kljub miru in podpisanemu premirju je tudi za tisti povojni Božič že tlel v kosteh nov strah z novo skrbjo za ohranitev miru.

Niti mirovne pogodbe naslednjih let s premikanjem dotedanjih državnih plotov niso več kot z besedami obetale varnosti pred novimi maščevanji. Potem sta moja in moje generacije biološko ter umsko rast spremljali dve čarovnici: ena je bila od sile zgovorna v bobnečih pogajanjih za splošno razorožitev, druga je bila prihuljeno tiha v ihtavem struženju novega streliva za novo oborožitev in evangelij nam je vsako leto oznanjal mir in ta je bil leto za letom bolj ogrožen.

Strah pred novo vojno je zajel vso evropsko celino posebno takrat, ko sta dva ponorela megalomana sklenila tako imenovani jekleni pakt.

Napočil je dan prvega septembra 1939 in bil je petek, prvi petek v mesecu in čez gore in dolé je treščila vest, da je hudič zakuril vojni požar. Med bolj zaupnimi farani sem vzkliknil: »Prvi petki v mesecu so posvečeni znani pobožnosti v čast Presv. Srcu Jezusovemu v spravo za človeško grešnost. Prav tak sveti dan hoče Hitler oskruniti. Pomnite! Kot gotovo jaz tu zdaj pred vami stojim, tako gotovo bo berlinski obsedenec in kdorkoli pojde z njim vojno zgubil.« Med upom in dvomom so mi voščili, da bi se moja napoved uresničila. In podivjani norec je s svojimi bednimi zavezniki kot orkan previharil Evropo in del Afrike in spremenil pol zemeljske oble v Kalvarijo in bil na koncu zrušen in po-teptan.

Praznovanja Božičev v tistih vojnih letih so bila med streljanjem na bojiščih, pod bombami po mestih, v razvalinah, v ječah, v ognju krematorijev, v nepretrganem tveganju gverilskega vojskovanja, v bratomornih obračunavanjih, v pomanjkanju, v lažeh in sovraštvi, v stalnem trepetu.

Niti leta 1945, potem ko so po tolikih strahotah in razvalinah onemele vse in vsakršne eksplozije, nam praznik Odrešenikovega rojstva ni docela pregnal iz kosti strahu pred kako novo meddržavno zdrako. Ena skupina zavezniških zmagovalcev je ročno razpuščala bojne vrste, drugi blok iz vojnega zavezništva je obdržal svoje bojno moštvo grozeče postrojeno, bilo je na novo čuti v »pianissimu« rožljanje z morilnimi instrumenti. Pogajanja med samimi zavezniki za pravičnejšo ureditev Evrope in za utrditev miru so brž zadela ob tolike čeré, da je ameriški zunanji minister Acheson, odhajajoč na medzavezniško konferenco v Evropo, vzdihnil: »Čutim potrebo po molitvi ...«

Achesonov nabožni ali pobožni vzklik, ki je prišel z one strani Oceana, je bil za naša ušesa nekaj novega. Iz ust evropskih državnikov zlepa nismo kdaj v tem stoletju slišali krščansko religiozne besede.

Za kristjane je ta recept — molitev — najbolj naravna stvar, najbolj nezmotljiva terapija za moralne bolezni človeka in človeštva. Ljudje

so žal v velikanski večini ta recept zavrgli, prepuščajo ali celo zavestno izročajo lastno usodo in usodo celotnih narodnih skupnosti zgolj človeškim rokam in tako že dvainštirideset let po zadnji vojni hrepenimo po miru in preživljamo božične praznike v strahu pred novim atomsko oboroženim spopadom. Več kot 42 let stara je navada, da nam sveti oče za vsak Božič po mnogoterih objavljalnikih naslavlja briljantne govore o miru in mirovni ureditvi sveta in o potrebi molitve za mir — in vsi mu prikivamo in državniki se celo neutrudno pogajajo za razorožitev in hkrati na vse pretege kujejo meče, puške, bombe, strelivo za nove vojne in mi navadna čreda uprizarjamo mirovne manifestacije in istočasno zamenjavamo božično pobožnost z Dedkom Mrazom ali starim Očkom Božičkom. Med dvema svetovnima in zgolj svetnima velesilama se tretja velesila, to je tista, ki veruje tudi v ono kraljestvo, ki ni od tega sveta, to je velesila resničnih molivcev v duhu in resnici, rapidno manjša.

Ves čas po zadnji vojni smo priče začarane-mu krogu: vsaka posamezna država se izgovarja, da je prisiljena krepiti oborožitev zaradi obrambe pred nevarnim sosedom, ki se je že oborožil. Tekma v oboroževanju se 42 let nadaljuje kakor perpetuum mobile.

Kje bi bil izhod?

V svoji izjavi o potrebi molitve tudi za razvzavljanje svetovnih problemov niti ni bil izvir-en. Papeži pred njim in za njim neprestano va-bijo, pozivajo k molitvi za mir. Lansko leto so se v Assisiju pridružili Svetemu očetu tudi ver-niki drugačnih veroizpovedi. Niti vsi ti pridigar-ji niso izvirni. V starih bukvah pod poglavjem psalmov se berejo besede, ki prihajajo izvirno iz neskončno bolj kompetentnih ust. Glasijo se takole:

»Če Gospod ne zida hiše,
zastonj se trudijo zidarji,
in če Bog ne varje mesta,
zaman so na nogah stražarji.«

Kakšen praktičen sklep naj sledi temu opo-zorilu, beremo v rahlo manj starih bukvah, ki se evangelij imenujejo, na primer: »Prosite in boste prejeli, iščite in boste našli, trkajte in se vam bo odprlo ...«

Vprašanje zase je, ali so na zgodovinski sklep o začetku razoroževanja vplivale molitve majhne, manj vidne in manj slišne tretje velesile, ali pa bučne, demagoške, nemalokrat puhle manifestacije za mir; in če imajo za pomirjenje med narodi zaslugo te slednje, je zopet vprašanje, ali niso uspeha izprosile prav molitve molečih, kajti Bog zna tudi s krivuljami pisati ravne črte.

Iz osemdesetletne dobe oboroževanja smo dospeli do zgodovinskega dne 8. decembra 1987. Le kdaj smo v tem stoletju doživeli kaj takega, da bi se odločujoči zares odločili za uničenje ne kakršnegakoli zastarelega orožja, ampak za uničenje najbolj modernega, komaj sestavljenega in v rabo postavljenega, najbolj aktualnega in najhitreje učinkovitega, kakor da je iz prve bojne črte ali za prvo bojno črto?

Letošnji Božič nam torej ne samo oznanja mir, ampak nam ga tudi poklanja.

Slučajno je bil sporazum med obema svetovnima velesilama podpisan prav na največji Marijin praznik, praznik Brezmadežnega spočetja. Slučajno? Pri Bogu ni slučajev. Recimo rajši zanimivost.

Če gledamo osebna ali družbena ali svetovna dogajanja skozi prizmo božje Previdnosti, odkrijemo okrog vseh teh tako dolgih in tako mučnih in tako zapletenih pogajanj in na koncu okrog vsega tega dogodka celo vrsto zanimivosti.

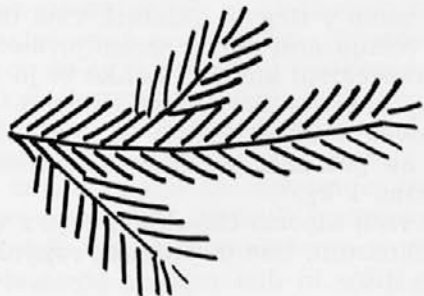
Zanimivo je predvsem, da je pobuda za uničenje najbolj aktualnega streliva in za resen začetek širšega razoroževanja prišla z doslej najbolj trdovratne strani.

Zanimivo je, da so dolga, mučna, nezaupljiva pogajanja dozorela, potem ko so začela bujno brsteti semena odmevnega vesoljnega cerkvenega zbora: potem ko je Cerkev dobila poljskega papeža, ki je ves predan češčenju Matere Božje; potem ko je obiskal že več kot pol sveta in pritegnil okrog sebe in okrog svojih naukov milijonske množice.

Božično darilo miru ostaja kajpak v slabotnih človeških rokah. Ostaja skrb, da se ne bi porlo, kar je bilo mukoma zgrajeno. V Združenih državah se še nekaj kujajo pred ratifikacijo pogodbe; v SZ je tudi pri vrhu še kaj nevarnosti, da bi kdo spodmaknil Gorbačovu prestol in preprečil nadaljnjo talitev ruskega ledu.

Ko angelci pojejo nad Betlehemom »...in na zemlji mir ljudem, ki so blage volje...« vidim v oziralnem stavku slovenskega prevoda ali pa v podrednem prilastku grškega izvirnika in latinskega uradnega teksta pogoj: »če so blage volje«. Blage volje biti, pa pomeni najprej Bogu dati, kar je božjega, in še globlje pomeni, da je treba prositi, da prejmemo, to je ponižno poklekni pred jaslice kakor neuki pastirci, kakor modri knezi z Vzhoda.

Kraljica miru v Medjugorju je pred par leti povedala, da je prav zaradi vnetejših molitev šla mimo nas ena izmed prej pretečih nevarnosti. Do danes pa še ni preklicala drugih za človeštvo neprijetnih napovedi. Tudi te so lahko pogojne: »Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem, če so blage volje.«

»Čuvati moramo lučko slovenstva...«

Kakšno je bilo stanje na Primorskem pred skoraj petdesetimi leti, ko se je pisalo leto 1938, si ni težko predstavljati. Fašizem je bil na višku svoje imperialistične sile, po dvajsetih letih prihoda Italije v naše kraje pa je z narodnostnega vidika bila vsa Primorska pod hudim asimilacijskim pritiskom. Decembra leta 1938 je bila vojna že nekako v zraku, saj so nekateri daljnovidni možje bili dobri preroki, ko so napovedovali, da bo tudi na evropskih tleh spet vojna.

Bil je to čas, ko so posebno vlogo pri obrambi slovenstva, narodne in kulturne zavesti opravljal duhovniki. Dobro so se zavedali, da je njihova dolžnost skrbeti za narodov obstoj in v tem smislu so se tudi organizirali. Pomislimo na Zbor svečnikov svetega Pavla in na odlično organizacijo te stanovske družbe, ki ni skrbela le za verska vprašanja in za duhovniške upravne in juridične zadeve. V Zboru je deloval tudi odbor za šolo. Bil je ustanovljen z namenom, da bi obvaroval mladino pred asimilacijo. Pomislimo na t.i. Sedejeve šole, ki jih je ustanovil goriški nadškof le nekaj mesecev pred svojo smrtjo in so imele izključni namen ohraniti pouk verojke v materinščini, kar je v tedanjih časih pomenilo tudi edini pouk slovenščine za tedanje slovenske otroke na Primorskem, Notranjskem in do Jesenic ter Kanalske doline, da ne govorimo o Istri. Od leta 1930 do 1938 pa se je stanje še poslabšalo. Ker na Primorskem ni ostalo veliko slovenskih izobraženih laikov, so nekateri duhovniki posvečali veliko skrb šolanju dijakov. Tako je Malo semenišče v Gorici opravljalo izredno pomembno narodnoobrambno vlogo med slovenskim ljudstvom.

Eden izmed teh duhovnikov je bil tudi Virgil Šček, znani slovenski poslanec v rimskem parlamentu, kulturni in javni delavec. Slednji je v času, ko je bil imenovan za župnega upravitelja v Avberju, od leta 1927 do 1939, posvečal veliko skrb prav vzgoji mladine in še posebej dijakov. V avberskem župnišču so bili obiski dijakov običajna zadeva in Šček je celo sistematično prirejal dijaška srečanja, med katerimi so dijaki sami sodelovali s predavanji in razgovorom. Navadno je Šček eno takih srečanj prirejal med božičnimi počitnicami. Leta 1938 je bilo to 28. decembra. O tem dijaškem sestanku se je ohranilo zanimivo poročilo med zapuščino znanega kulturnega in političnega delavca Antona Vuka iz Mirna. Iz tega smemo sklepati, da se je tega dijaškega sestanka po vsej verjetnosti udeležil tudi Stanko Vuk, ki je bil, kot je znano, eden najobetavnejših mladih slovenskih kulturno-prosvetnih delavcev na Primorskem.

Poročilo je zanimivo pričevanje o tedanjem življenju in čutenju. Nekateri, ki so se tega sestanka udeležili, so še med nami in lepo bi bilo, ko bi tudi sami pričali o tem. Ker je poročilo samo po sebi zelo obširno, povzemamo le glavne točke.

»Poročilo o dijaškem sestanku, ki se je vršil v Avberu o priliki božičnih počitnic 28. decembra 1938. Sestanka so se udeležili vsi kraški dijaki, bogoslovci, akademiki in srednješolci, semeniščniki in drugi, manjkali so le trije — radi mraza in oddaljenosti.

Sestanek je trajal od 10. predpoldne do 4. popoldne, z enim presledkom: 1 uro za kosilo.

Točka 1:

Sestanek je otvoril predsednik France Zlobec, ki je podelil besedo tov. Dominiku Peganu, ki je predaval o glasbenem značaju naše narodne pe-

smi. Našo narodno pesem je razdelil na tri skupine: 1. alpska pesem (...kratek povzetek predavanja op.p.), 2. vzhodna pesem (povzetek...) 3. jugozahodna pesem (povzetek). Predavanje je bilo ponazorjeno z zgledi in so v debato živahno posegli. Mesto koreferata (referat je bil dovolj izčrpen) je tov. Dominik Pegan s tov. Rennerjem naučil dijake pesem »Stoji mi, stoji mi to ravno polje«.

Točka 2:

Tov. Seražin Jožko je prečital:

1. Spomenico slovenske duhovščine na tržaškega škofa, tičoč se krivic, ki se Slovanom godijo v koprskem semenišču in na deželi, kjer morajo nekateri duhovniki slovenske otroke poučevati v cerkvi v italijanskem jeziku.

2. Poročilo hrvatskih tovarišev o počitniškem taboru dijakov na Učki.

3. Poročilo o taboru slovenskih fantov na Višarjah. Dijaki so s silnim zanimanjem poslušali branje, ki je bilo tudi v formalnem oziru zares prav dobro.

Točka 3:

Tov. Zlobec je predaval o svojem prvem potovanju v Jugoslavijo. Pokazal je številne razglednice. Vtis, ki ga naredi svobodna Jugoslavija na dijaka, ki je bil v Italiji rojen in vzgojen, je tako silen, da se ne da popisati, ampak kvitirati samo s solzami.

Točka 4:

Sledile so slovenske gramofonske točke: slovenska zborovska pesem. Kako smo dijaki teh plošč veseli, ko pa med letom ne čujemo kakor laške pesmi!

Točka 5:

Domači gospod je govoril poslovljno besedo: Doživljamo največje preganjanje, kar ga je v zgodovini učakal kak narod. Posnemajmo kmeta, ki se pred viharjem zateče pod hrast in čaka, da se trsek in toča in veter izbesni, šele potem stopi na plan. Moramo čuvati lučko slovenstva, da je sovražni vetrovi ne upihnejo.

Kar vas je v semeniščih: nikar se s predstojniki ne prepirajte o naših pravicah, molčite in delajte politiko: Sissignor. Samo tako boste mogli dovršiti šole in biti v korist našemu ljudstvu. Lep je bil današnji program, vendar je bila najlepša točka velika udeležba, kakršne Kras nikoli ni učakal. Navzlic vsemu preganjanju smo uspeli, da smo te sestanke na Krasu vseskozi vzdržali. Tako bomo tudi za naprej.

Točka 6:

Naučili smo se kraške himne »Na sivi skali rojeni«.

Tako se konča to poročilo. Tudi brez posebnega komentarja je dovolj zgovorno. Gre za pobude, ki so dosegle svoj cilj. Na Primorskem, na Krasu in drugod se je oblikoval trden in samozavesten rod mladih. Mnogi izmed teh so še danes med vidnimi narodnimi kulturnimi, gospodarskimi in političnimi delavci. Mnogi kot duhovniki delujejo tostran in onstran meje, v dokaz, da je seme, ki je bilo posejano v težkih pogojih, a z veliko skrbjo, obrodilo tisočeri sad.

ANTON VUK

Potovanje z Ustice v Firenze

V zapuščini znanega primorskega javnega delavca Antona Vuka iz Mirna (1883-1967) se je ohranil tudi rokopis, obsega joč sedem na roko popisanih strani, ki opisuje njegovo selitev kot političnega interniranca z otoka Ustica, ležečega severno od Sicilije, prek Palerma, Reggio Calabrie in Rima v Montalbano v bližini Firenc. Antona Vuka so prav zaradi ilegalnega protifašističnega delovanja že prvi teden po napadu Italije na Jugoslavijo aprila 1941 zaprli in poslali v internacijo najprej v Pisticci, odkoder je bil v začetku leta 1942 premeščen na otok Ustica. 22. decembra letos poteka dvajset let od Vukove smrti, zato smo se odločili, da v božični številki našega lista natisnemo to njegovo zanimivo pričevanje. Kolikor se je dalo, smo se držali izvirnika, spremenili smo le nekatere preveč starinsko zveneče izraze in popravili nekatere slovnične napake.

Ured.

Odpotoval sem s parnikom dne 2. septembra 1942 z Ustice v Palermo. Od parnika do zavora v Palermu v železju. Dne 6. septembra sem odpotoval iz Palerma. Iz zavora na postajo obe roki v železju in na verigi z drugimi štirimi. Oni, ki je vodil prevod, je dejal, da ima nalog spremljati ljudi in ne kovčke ter me hotel odvesti brez kovčkov, ki so jih potem prinesli za menoj na voz ječarji. Na postaji je končno z mojim denarjem plačal nosača.

Od Palerma do Messine smo se vozili 12 ur v »cellulare«, zaprti vsak zase v male, okoli 80 x 90 cm velike celice, ves čas z obema rokama v železju. Tako sem moral vlačiti kruh iz nahrbtnika, odpirati škatlo sardin, jesti in drobiti kruh. Še sedaj se čudim, kako sem po dolgem trudu odprl sardine. V Messini so mi končno pustili eno roko prosto, da sem lahko nosil kovčke. Ostali smo čez noč na postaji v varnostni celici. Drugi dan so nas peljali s »ferryboat« preko kanala v Villa S. Giovanni in od tu z vlakom v Reggio Calabria v zapor. To pot so me pustili z ozirom na moje kovčke brez železja, tako da sem ostalim lahko zažigal cigarete.

Zapor v Reggio Calabria je prijazen, vsi hodniki brez železnih ograj lepo barvani, vse je bolj podobno sanatoriju kot pa zaporu. Ječarji prijazni in ustrezljivi. Tu sem mogel nakupiti tobak in cigarete po volji. Ostal sem tu dva dni in dve noči. Dne 9. septembra zjutraj so nas odvedli na hodnik. Bilo nas je okoli trideset. Tam nas je čakalo osem karabinjerjev z vrečo želez in verig. Zopet so nas dali v železje in zraven tega po pet na eno verigo. Meni so dali v železje samo eno roko, tako da sem lahko nosil kovčke. Zopet so nas spravili v »cellulare«, vsakega v svojo celico. Jaz sem imel samo na eni roki železo. Med potom sta si dva mlada karabinjerja sponodila mojo mandolino in pustila vrata moje celice odprta, tako da sem lahko stal tudi na hodniku. Tudi vodja, neki »appuntato«, je bil dober z nami. Vozili smo se 17 ur do Napolija, kamor smo prišli opol-

noči. Tu zopet na verigo in z avtom v zapor. Pol ure smo morali čakati na cesti pred zaporom, karabinjerji so nešteto krat zvonili, preden so nam prišli ječarji odpret. Potem so se med seboj kregali. Nas so spravili v eno sobo čakati pregled. Tu je bil sod za potrebo, ki je bil poln in je tekle ven po sobi.

Čakali smo dve uri, preden so se zbrali čuvaji in nas preiskali, matrikulirali in shranili naše stvari. Nato so nam dali po eno odejo in odpeljali v celico brez postelj in brez posteljnjakov. Dve noči sem spal na golih tleh, tretjo na samem posteljnjak, četrto in zadnjo so nas preselili v tranzitne celice. V oni, v katero so postavili mene in še tri druge, so bili štiri razcefrani posteljnjak, vsebina — drobno mašinsko-mizarsko »stružovlje« — je utekalo iz posteljnjakov po celi sobi, na njem so bili znaki se ... Vsi vogali celice so bili polni celega venca sten. Ponoči se je svojat zdramila, se razlezla in napolnila vse stene. Lezla nam je po nogah, padala s stropa. Celo noč smo stali na nogah in se trebili. Posode za potrebe so bile polne, intervencije na čuvaja, ki je bil na hodniku, niso nič pomagale. Potrebo smo morali opravljati kar v »stružovlje« in zakrivati. Kako so se počutili oni, ki so nam sledili naslednjo noč, si lahko predstavljamo.

Zapor v Napoliju, oz. vsaj tranzitni oddelek, je umazan. Čuvaji se vedno med seboj kregajo in kričijo. Za karkoli si bo di jih je treba klicati desetkrat. Nato obljubijo »più tardi«, a nič ne ustrežejo.

Ob 6. uri zjutraj — bilo je 13. septembra — smo bili končno rešeni brloga, v katerem smo prenočili. Spravili so nas na hodnik pred pisarno in ponovil se je prizor žvenketanja železja in verig. Bilo nas je nad dvajset. Meni so zaradi kovčkov zopet dali železo samo na eno roko skupaj z drugim tovarišem, ki je bil brez ene roke, in na verigo s še štirimi.

Iz Napolija v Rim smo vozili osem ur. »Cellularni« voz je bil že modernejši, namesto celic za posameznike ob straneh, so

po sredi voza celice za šest oseb, tako urejene, kakor navadni kupeji tretjega razreda. Tudi svetlobe je dovolj. Vozili smo se v železju.

V Rimu so nas zopet vklenili na verigo, potem ko so nekateri izstopili na prejšnjih postajah, nas je ostalo petnajst. Tako smo korakali čez celo rimsko postajo v treh »catenah« po pet. Od postaje so nas odpeljali v »Regina coeli«. Čuvaji so bili tam prijazni in uslužni, celice snažne, hrana boljša.

Dne 15. septembra zjutraj smo zopet odpotovali, jaz na zadnjo Križevno pot do Firenc, do postaje z železom na eni roki in na verigi z ostalimi, v vlaku z obema rokama v železju. Voz je bil zopet novega tipa.

V Firencah so me zopet že v vozu vklenili s tovarišem skupaj v eno železo. Ko se je vlak ustavil, je čakal na peronu karabinjerski »maresciallo«. Naš vodja »traduzione« je izstopil in se kmalu vrnil mi odvzet železje. S postaje smo se skupno peljali mimo kvesture, tam so mene odložili z vso prijaznostjo. Na kvesturi so bili tudi z menoj prijazni. Čakal sem svoboden par ur, nato me je en agent odpeljal z luksuznim avtom v Montalbano. Med potjo sem po trinajstih dneh spil prvi kozarec vina.

Med potjo sem se nalezal par sto uši, hlače so jih bile polne vseh velikosti. Z denarjem, ki sem ga imel, sem ves čas mogel le malo kupiti. Dan, ko pride človek v zapor, mu ne dajo nič. Drugi dan šele lahko naroči za tretji. Samo izjemoma v nekaterih zaporih dajo kako malenkost isti dan, ko naroči. Cigarete in tobak sem dobil samo v Reggio Calabria, vina nikjer. Med vožnjo nosi denar spremljevalec-vodja v zapečateni kuverti. Lahko bi jo odprl in kaj kupil, a noče imeti sitnosti. Tako se človek vozi ob kruhu in vodi. Kruha dajo na pot štiri hlebčke vsakokrat, t. j. približno 1 kg.

V vseh zaporih človeka vpišejo z vsemi podrobnostmi. Ime in priimek, rojstni kraj in bivališče in dan rojstva, očetovstvo in

materinstvo, ime žene in število otrok. Končno se na polo v knjigi odtisnejo še prsti.

Velike težave sem imel s prtljago. Dva težka kovčka, težak nahrbtnik, suknja, mandolina, steklenica in mala vreča. Tako obložen sem na vseh postajah z veliko težavo pridrvel do vagona oz. do voza, ki nas je čakal pri izhodu. Poslušati sem moral vedno isto pesem: »Vi vlačite s seboj vso hišno opravo!« »Zakaj vlačite s seboj toliko blaga?« i.t.d.

Nekateri spremljevalci so bili prijazni, drugi neprijazni. Ko sem se pritožil, da mi je nekoliko slabo in prosil, naj mi odvezame železo, da lahko slečem jopo, me je nahrulil nek žandar, rekoč, »muori«. Odgovoril sem mu, da ima prav. »Izvršil sem svojo demografično dolžnost. Se vse življenje trudil za preskrbo svojih sedem otrok, sedaj lahko umrjem.« Je molčal.

Drugi žandar mi je vedno ustregel.

Na vsej poti sem se srečal z nad osemdeset »tovariši«. Bil sem na verigi z obsojenimi na razne daljše roke za razne zločine in tudi na dosmrtno ječo. Stvar končno ni tako tragična. Tudi obsojenci so ljudje, s katerimi lahko pametno govoriš. So se spozabili ali spozabljali in po večini vdano prenašajo svojo usodo. Zaporji so svet zase, tudi tam se vrši pisano življenje, ljudje pridejo in gredo, drugi ostanejo. Vsak pove svojo zgodbo, vrše se diskusije o raznih vprašanjih. Povečini vlada prijaznost in solidarnost. Jaz sem bil povsod »signor Antonio«. Pometači skrbijo za zamenjave, kruh za tobak, copate za mineštro i.t.d.

Težka je bila pot, drugi bi se mi smilil, zase sem imel zadoščenje, da tudi to poskusim, s tem sem se tolažil in res mi ni žal napora, ki sem ga prestal teh 13 dni.

—o—

Predstavitev PSBL v Sežani

Kosovelova knjižnica v Sežani se je v okviru svojih četrtkovih kulturnih večerov odločila, da predstavi Primorski slovenski biografski leksikon, ki izhaja pri Mohorjevi družbi v Gorici, in nasploh delovanje te založbe. Na prireditvi, ki je bila 17. decembra na sedežu knjižnice, je uvodoma spregovorila ravnateljica Lučka Čehovin, daljše poročilo o leksikonu pa je podal njegov urednik prof. Martin Jevnikar.

Po njegovem referatu se je razvila živahna razprava, v kateri so sodelujoči priznali izjemen kulturni pomen leksikona za celotni slovenski prostor, zato so soglašali v tem, da bi bil že čas, da bi odpadle administrativne ovire, ki otežkočajo njegov normalni uvoz v Slovenijo. Sporočeno je bilo, da bo to vprašanje v kratkem rešeno, leksikon pa naj bi uvažalo podjetje ADIT v Ljubljani. Kosovelova knjižnica v Sežani zasluži priznanje, da je pokazala odprtost in zanimanje za delovanje Goriške Mohorjeve družbe, ki je do nedavnega, tako se zdi, bilo nekoliko prezrto v matični Sloveniji.

O SLOVENSKI VOJSKI...

V naših zgodovinskih knjigah manjka, kot znano, še marsikaj o tem, kar se nanaša na pravilno podobo Slovencev v njihovi zgodovini. S tem v zvezi tudi podatki o nastopih slovenske oz. karantanske vojske.

O kaki podložnosti Karantancev Obrom nam zgodovinska poročila ne povejo ničesar. Toda ta »podložnost« je nekaterim nemškonalnim in panslavističnim piscem že pred prvo svetovno vojno nekakšno dejstvo, za katerega iščejo kakršnokoli, najsi bo tudi za lase privlečeno potrditev.

Spopade Bavarcev s Karantanci leta 595 in 956, ko pridejo slednjim na pomoč tudi Obri, postavijo kar k izviru Drave, čeprav nam zgodovinski vir kraja spopada sploh ne omenja (gl. F. Kos: Gradivo I, 112, 116). Tako morajo Obri prav skozi vso Karantanijo, da pridejo domnevno podložnim Slovincem na pomoč. In tega bi pač ne mogli kar tako, če jim ta dežela ne bi bila podložna. Na ta način ena predpostavka podpira drugo. V resnici pa so Bavarci udarjali na vzhod, tako da se je čutil ogroženega obrski kakan v Panoniji (ki se je začejala pri Dunaju), le na širokem prostoru ob Donavi. Šele ob njih vdoru leta 611 zavrnejo Bavarci vdor Karantancev pri izviru Drave, tokrat pa brez obrskega kakana.

Ker je takšno dokazovanje o slovenski podložnosti Obrom še vedno šepavo, so pritegnili za »dokaz« še ime koroškega kraja Vovbre (v Obre, nem. Heunburg, iz Hunenburg). Toda ime se da povezati le s postojanko, z izhodiščem v bojih proti Obrom. Ker še to ni dovolj, se vse razlaga s tem, da so Slovenci del Južnih Slovanov, ki so bili res pod nadoblastjo Obrov, s tem pa očitno tudi Slovinci. Najbolj zagnan v dokazovanju suženjstva Slovencev je bil unitaristični zgodovinar Lj. Hauptmann, ki je bil po prvi svetovni vojni na čelu slovenskemu zgodovinopisju.

Po njegovem so Slovenci-Karantanci prešli izpod Obrov pod podložništvo Hrvatov, za katere je razglašal koseze, izpod teh pa kar pod Nemce (Franke). Uradno slovensko zgodovinopisje je sprejelo podložnost Obrom in po kratki samostojnosti spet podložnost Frankom (Nemcem), potem ko je propadel protifrankovski upor Ljudevita iz Slavonije (ki pa se mu je bil pridružil le del Karantancev).

Toda če bi bili Karantanci res podložni, brezpravni, kako potem, da je vzhodnofrankovski kralj Ludvik leta 832, ko je šel z vojsko nad svojega polbrata Karla Plešastega, da bi mu odvil Svabsko, peljal v ta boj Bavarce, od Slovencev pa le tiste, ki jih je mogel sklicati (**quod ad se vocare poterat**)? - gl. F. Kos: Gradivo II, 109

Ta navedba kaže, ugotavlja sam zgodovinar F. Kos, da so se mu pridružili le nekateri Slovinci, drugi da so ostali doma. V tem primeru res ni mogoče govoriti o kakem podložništvu, očitno je, da velja Karantanija še vedno kot politično pridružena kraljestvu Frankov, kakor je bilo to leta 745, četudi so jim tedaj vladali vojvodi bavarskega rodu.

Lastna vojska je bila eden od temeljev državnosti vsake vojvodine oz. kraljestva. Vojska Karantancev pa nastopa potem še cela stoletja. Leta 877 jo kraljevič Karlman, potem ko je bil že predal Karantanijo svojemu sinu Arnulfu, peljal karantansko vojsko nad strica Karla Plešastega v Italijo (**cum manu valida Noricorum et Sclavorum**), kar ponesrečeno tolmačijo kot: Bavarci in Karantanci. V resnici pa so Noričani tisti Slovenci v Vzhodni krajini (ob Donavi, kas-

nejša Avstrija), ki so 876 s to krajino prišli v sestavo Bavarske. Ko se namreč leta 884 vzhodnofrankovski kralj in moravski knez Sventopolk srečata blizu kraja Tuiln pri Dunaju, navaja vir: **in termini Noricorum et Sclavorum**. Ko so označeni v virih tedaj Noričani, ne gre torej za Bavarce. — In ko je karantanski vojvoda Arnulf z vojsko — **cum manu valida Noricorum et Sclavorum supervenit** — leta 888 prišel na državni zbor v Tribur in prisilil še zadnje omahljivce, da so ga izvolili za vzhodno-frankovskega kralja, so bili ti »Noričani« očitno prav tako Slovinci, iz Vzhodne krajine; torej slovenska oz. karantanska vojska, brez Bavarcev.

Po smrti Arnulfa, kralja in od 896 cesarja (+899), so Madžari takoj napadli Karantanijo leta 901, vendar so bili popolnoma poraženi. Prav tako tudi leta 937 in 943. V teh desetletjih pa pogosto udarjajo v Italijo, na Bavarsko in celo v Francijo pridejo, dokler niso poraženi leta 955 ob reki Lech na Bavarskem. Toda ko leta 1042 pridejo spet v Karantanijo, so spet poraženi.

Leta 1004 je kralj Henrik II., ki je bil nekaj let vojvoda v Karantaniji, poklical Karantance, da so mu pomagali prodreti iz Tridenta preko gorskih prehodov v Italijo, ker so mu krajevni vojvode zapirali dohod po dolini.

Karantanska vojska je tedaj pomemben vojaški in politični dejavnik v kraljestvu Vzhodnih Frankov. Celotno pomemben, da je leta 1058 na meji Lombardije in Veronske krajine, ki je spadala pod vojvodino Karantanijo, zabranila vstop vojvodi Kunonu Salijcu, ki je bil bratranec cesarja in mu je bila karantanska vojvodina podeljena v fevd; toda Karantanci so ga zavrnil. Priznavali so namreč le vojvodo iz domače rodbine, Markvarda Eppensteina.

Vojska je bila v tem času že fevdalna, pod vodstvom vitezov, to je plemstva. V pehoti je sodeloval tudi kmečki sloj, in seveda kosezi, o katerih pa izvemo šele iz kasnejših virov. Drobitve dežele na fevdalne posesti je pozneje vodila tudi do drobitve vojske. Fevdalne posesti, iz katerih nastanejo kneževine, kakor Goriška, Celj-

NOVA PREMIERA SLOVENSKEGA STALNEGA GLEDALIŠČA V TRSTU

Cankarjev Kralj na Betajnovi v režiji Maria Uršiča

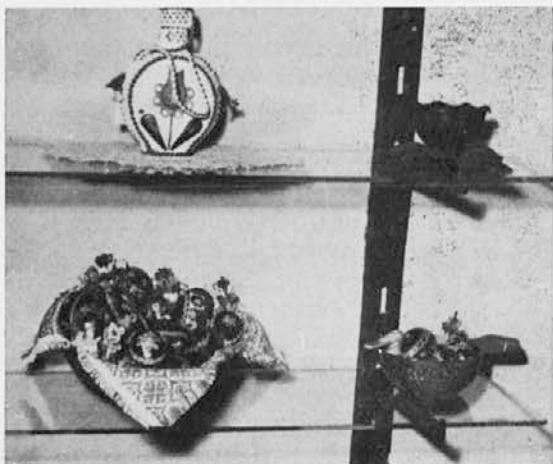
Pred tremi leti se je SSG v Trstu odločilo, da ponovi Skrbniškovo zamisel, da se na začetku stoletja v tržaškem Narodnem domu uprizorijo vse Cankarjeve drame. Ambiciozni načrt je pričel uresničevati Jože Babič s postavitvijo »Pohujšanja v dolini Sentflorjanski«, lani pa nadaljeval Dušan Jovanovič s farso »Za narodov blagor«. Obe predstavi sta v slovenskem gledališkem svetu doživeli lep uspeh, obenem pa sta izzvali tudi precej polemik, saj sta v Cankarjev tekst vnesli marsikatero novost, ki določenemu krogu kritikov, še posebej pa gledalcev, niso bile všeč. Na novo se je postavilo vprašanje, če imata režiser in dramaturg pravico radikalno posegati v originalni tekst, ga prilagoditi sodobnemu gledališkemu ustvarjanju, ga z eno besedo aktualizirati.

Podobno kot Babič in še radikalneje Jovanovič, je tudi Uršič globoko posegel v besedilo, lahko bi celo rekli v samo konceptualno zamisel »Kralja na Betajnovi«. Kantor je v Cankarjevi zamisli človek, ki ječi pod bremenom lastne tragične krivde, nikakor pa ni nadčlovek, ki bi veroval v novi etični nauk, ki greši, ki se vda

lastni sebičnosti, pri Uršiču pa postane žrtev ustaljenega družbenega reda, pokvarjenosti okolja. Evangelij nasilja, ki ga oznanja, mu ni prevzel duše, pač pa mu je le sredstvo do uspeha. »Kdor je močan, hodi navzgor, bojazljivci in slabici drsijo navzdol«, oznanja na začetku, ob koncu pa spozna, da je »pot do trona nerodna — gaziti mora človek v krvi in solzah«. »Vsi so hudodelci — ubijajo duše in telesa. Kdor hoče naprej, mora preko gorkih človeških trupel«. Z razdvojitvijo župnikove vloge je Uršič z vikarjem in kaplanom še zaostрил politično-socialno ozadje, ki nujno vpliva na Kantorjeve izbire, medtem ko je 14-letno Kantorjevo opeharjeno sorodnico Nino spremenil v polno zrelo žensko. V tem konceptu tudi umor Maksa ni več blodno sanjsko dejanje, pač pa premišljeno, kruto streljanje v slogu pobijanja v saloonih Divjega zahoda.

Kantor je v zamisli Maria Uršiča in v natančni, prepričljivi igri Borisa Cavazze trinog, kot jih pozna novejša človeška zgodovina. Njegovo okolje pa je spet tako, da bi ga lahko uokvirili v najtemnejša obdobja desničarskih ali levičarskih diktatur, morda pa tudi v okolja manj poantirane družbenega nasilja, če že ne v parlamentarno demokracijo z mafijsko hobotnico na glavi. Podobno kot v »Blagru« je Cavazza ustvaril lik, ki bo še dolgo ostal v spominu, saj je stalno razklan zaradi grehov in zločinov, to svojo krivdo pa nosi in izpoveduje intimno, boleče, čeprav se vedno zaveda svoje zgodovinske naloge. Prav tako blesteča je igra Vladimira Jurca, ki posebej Kantorjevega antagonista Maksa Krneca. Vikar Antona Petjeta in kaplan Adrijana Rustje dosežeta višek v prvem delu, ko jima ideološko stoji nasproti sodnik Borisa Kralja. Omeniti velja še odlični pristop Toneta Gogale v vlogi Franca Bernota, Mirande Caharije, ki igra Nino, in Silvija Kobala v vlogi Maksovega očeta.

Saša Rudolf

Retrospektivna razstava kiparja Franceta Goršeta v ljubljanski Moderni galeriji

V torek, 29. decembra, bodo ob 19. uri v Moderni galeriji v Ljubljani slovesno odprli retrospektivno razstavo slovenskega kiparja Franceta Goršeta. Gre za velik kulturni dogodek, na katerega se je Moderna galerija pripravljala že predlanskim, ko je bil veliki slovenski likovnik še živ. Akcija pa je stekla v sorazmerno hitrem času in po umetnikovi smrti so se izvedenci odločili, da pripravijo res poglobljeno retrospektivo velikemu umetniku, ki je bil dolga desetletja prežrt. Strokovne priprave in zbiranje umetnikovih del, ki so raztresena po svetu, so zahtevale veliko delo in truda požrtvovalnih organizatorjev.

Kipar Franca Gorše se je rodil leta 1897 v Zamostecu pri Sodražici. Diplomiral je na zagrebški akademiji pri Meštroviču leta 1925 in prejel tudi Meštrovičovo nagrado za odličen uspeh. Po končanem študiju se je naselil na Primorskem in v letih med obema vojnama razstavljal v Trstu in Gorici ter leta 1939 na Beneškem bienalu. Preselil se je nato v Ljubljano, po vojni pa je poučeval zgodovino umetnosti in risanje na

Znanstvenem liceju in učiteljišču s slovenskim učnim jezikom v Trstu. Preselil se je nato v Združene države Amerike. Zadnja leta svojega življenja in ustvarjalnosti pa je preživel na Koroškem, najprej v Kortah, nato pa v Svečah, kjer si je uredil atelje in galerijo svojih del. Umril je po kratkotrajni bolezni na Golniku leta 1986.

Strokovni organizator Goršetove retrospektive v Ljubljani je Mika Briški, Ivan Sedej pa je pripravil razstaveni katalog z uvodno študijo.

V Sloveniji so Francetu Goršetu pripravili retrospektivno razstavo že leta 1972 v Lamutovem likovnem salonu v Kostanjevici na Krki. Za to priložnost je France Stele pripravil uvod v katalog. Razstava je bila že pripravljena, a je niso zaradi političnih zapletov odprli. Z ljubljansko retrospektivo bo France Gorše prejel posmrtno priznanje, ki mu gre kot vidnemu in značilnemu predstavniku slovenske likovne umetnosti.

Razstava bo odprta od 29. decembra do 31. januarja.

Ladini v Dolomitih

Pred dvema letoma so Ladini slavili 2000-letnico obstoja svojega jezika, ladinščine. Toliko let je namreč minilo, odkar je rimski cesar Avgust leta 15 pr. Kr. poslal v Recijo (Dolomite) svoja pastorka, vojskovodji Druza in Tiberija, ki sta deželo osvojila in prodrli do Bodenskega jezera (Iacus Venetus).

Deželni zbor Južne Tirolske je za to obletnico namenil 300 mio v kulturne namene Ladincev in 400 mio za gradnjo ladinškega doma, **Cesa di Ladins**, v kraju Ortisei (St. Ulrich) v dolini Gherdeina (Gröden).

Vendar je položaj Ladinov kljub takim in podobnim ukrepom dokaj kritičen, ker je njihovo ozemlje razdeljeno na dve pokrajini in dve deželi. Tisti, ki spadajo pod pokrajino Bozen (dolina Gardena/Gherdeina, in Badia) imajo polno enakopravnost in šolstvo; v pokrajini Trident v isti deželi (dolina Fassa) so komaj priznani; onstran grebena, v dolinah Fodom in Ampezzo, pokrajina Belluno, ki pripada deželi Benečiji, njih obstoja sploh ne priznavajo.

Takšno stanje pomeni hiranje celotne skupnosti. Zato se njih ljudsko gibanje **Union Generala de Ladins dla Dolomites** zavzema za ustanovitev skupnosti sodolin, mnoge vidne osebnosti pa za združitev vse Ladinije in njeno vključitev v pokrajino Bozen. Temu pa je nasprotna Südtiroler Volkspartei (SVP), ki ima sedaj v tej pokrajini monopol. Ladini namreč v veliki meri volijo italijansko KD, del njih pa tudi SVP. Izven pokrajine Bozen, kjer jih je kakih 5.000, štejejo Ladini kar 15.000 ljudi.

Brez lastne politične skupine in zajeti v sistem SVP-KD so Ladini vedno bolj potisnjeni na rob razvoja, v folkloro. Njihovi sonarodnjaki, švicarski Retoromani pravijo, da se je treba takemu stanju izogniti, če nečemo biti zreli le še za muzej.

Pobudnik samostojnega političnega nastopa Ladinov, Lois Craffonara iz doline Badia, izvoljen za svetovalec v občini Bruneck, pravi v pismu katoliškemu tedniku v Bozenu: Dejstvo, da stranke v svojih statutih omenjajo Ladine, še ne daje jamstva za njih preživetje; neka manjšina se ohranja le tedaj, če zastavi vse svoje sile za ohranitev svojega jezika in kulture.

Ladinski časnikar Erwin Frenes pa: Ladini niso nikoli imeli lastne politične organizacije na ravni stranke in so morali svoje zadeve vedno poverjati neladinskim strankam; upravljanje pa se v tem primeru vrši po zakonu močnejšega. Vloga Ladinov je pri tem kakor lepa zapestnica pri damah, ki jo razkazujejo le pred vsakokratnimi volitvami.

Kljub razkosanosti njih ozemlja pa se mlajši rod pri Ladinih tudi politično vedno bolj živahno oglašja, kot se vidi iz tega, da obstajajo in nastajajo politične skupine: **Grup politich ladins** (Badia), **Zent ladina** (Fassa), **Union di Ladins de Gherdeina** (Gardena/Gröden), ki so odraz novega političnega hotenja. S tem skupnost Ladinov zapušča folklorne in idilične predstave o narodnosti. V muzeju pa bo prostor, njim namenjen, vsaj zaenkrat ostal prazen.

Odrešenikov prihod...

■ nadaljevanje s 1. strani

to tudi njuno potovanje v neprijetnem zimskem času iz Nazareta v Betlehem.

Ko prebiramo evangelij in razmišljamo o teh dogodkih, se pravzaprav zavemo, v kaj vse se je danes sprevrglo božično praznovanje. Razkošje in blišč televizijskih oddaj, trgovskih reklam, obloženih miz, bogato oblečenih ljudi, kar vse srečujemo te dni, je živo nasprotje prvotnega, verskega sporočila božičnega praznika, ki nam prav v času najdaljših zimskih noči vzbuja upanje v smisel našega bivanja in božjo dobroto, če vemo, da se je celo Bog ponižal, ko se je pojavil v podobi nebogljenege Deteta. To so doumeli že naši predniki, ko so svoja občutja prelili v preproste ljudske pesmi, zato je priljubljenost slovenskih božičnih pesmi tudi v današnjem, navidez poznanjenem svetu dokaz, da v našem ljudstvu še vedno tli pristna duhovnost revne, a srečne betlehemske štalice. Poglejmo še, kako je neznani ljudski pesnik v tretji kitici pesmi »Srečna si, štalca ti betlehem-ska« izrazil to občutje:

Srečen si človek, tisočkrat srečen!

Jezus prebiva pri tebi vsak dan.

Pa čeprav si reven, pomoči potreben, v duši tvoji sam Zveličar Bog živi.

V teh preprostih verzih zaznavamo en sam slavošpev dostojanstvu človekove osebe in globoko prepričanje o božji navzočnosti. In to je navsezadnje izviren pomen Božiča, vsaj kakor ga doživljajo ljudje krščanskega prepričanja, marsikaj pa ima ta praznik povedati tudi vsem ljudem dobre volje, ki so duhovno in kulturno občutljivi.

—o—

Za predsednika Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je bil potrjen Jože Smole.

Jadran je letos upravičeno med prvimi

Jadran je moral v svoji zadnji letošnji tekmi poražen zapustiti igrišče, a je vseeno ohranil vodstvo na skupni lestvici, čeprav ga deli z nekaterimi tekmeči. To je zelo razveseljivo dejstvo, ki si ga je na začetku sezone verjetno le malokdo pričakoval. Za nami je sedaj skoraj polovica rednega dela prvenstva in Jadran je eden izmed najresnejših kandidatov za uvrstitev v play-off. Prve štiri uvrščene ekipe se bodo ob koncu prvenstva pomerile med sabo in samo dve bosta nato napredovali v višjo, B-1 ligo, v kateri že nastopa tržaška ekipa Stefanel. Letošnja B-2 liga je izredno izenačena in se za prva štiri mesta na končni lestvici trenutno poteguje kar 10 ekip. Po drugi strani pa tudi zelo šibkih peterk ni, tako da gre vzeti vsako srečanje z največjo resnostjo ter zbranostjo. O tem se je Jadranovo moštvo že prepričalo, saj je vsaj tri izmed dosedanjih porazov doživelo proti ekipam, ki bi jih z normalno koncentracijo in igro lahko premagalo. Sem spada prav gotovo tudi sobotni poraz v Novellari. Sicer pa gre omeniti, da ni samo Jadranova značilnost ta, da doživlja trenutne zastoje ravno proti poprečnim ekipam; tudi ostala moštva, ki delijo prva mesta na razpredelnici, so večkrat morala prepustiti prvenstveni par točk ekipam, ki na lestvici krepko zaostajajo. V tako izenačenem prvenstvu, kot je letošnje, je ta pojav neizogiben in nas bo prav gotovo spremljal do konca sezone. Z druge strani pa je zelo spodbudno, da so Brumnovi varovanci premagali vse najnevarnejše tekmece in to večkrat tudi v gosteh. Jadranove zmage so se ponavadi odločale ravno v poslednjih sekundah igre, ko sta ključna faktorja predvsem izkušnost in živci igralcev, poleg kančka športne sreče, na katero pa se ne more nikoli računati. Tak način zmage nam dokazuje, da so Jadranovi fantje po tolikih letih skupnega igranja zelo uigrano moštvo, ki tudi pri zelo napeti igri ne izgubi hladne krvi. Tudi to daje upati v pozitivne razplete tekem morebitnih play-offov, ki se skoraj vedno končajo

z minimalno prednostjo in torej z zelo izenačenim in napetim finišem.

Po našem mnenju je ta sezona Jadranova sezona ter prepričani smo, da fantje ne bodo zamudili priložnosti za napredovanje; in to ravno v sezoni, ko je kazalo, da bo začela Jadranova zvezda padati zaradi odstopa nekaterih igralcev ter zaradi vse premajhnega števila solidnih košarkarjev, ki lahko učinkovito branijo Jadranovo vrsto. Malokdo si je verjetno pričakoval, da bi imela vrnitev Klavdija Starca v peterko tako pozitivne posledice na vso igro naše združene ekipe. Odhodi treh košarkarjev, kot so Žerjal, Lokar in Gulič, ki so povrh vsi igrali na poziciji branilca, so bili torej povsem poplačani s ponovno vključitvijo v igro Klavdija Starca. Ravno ta košarkar je najzaslužnejši za Jadranov »preporod«, zlasti zaradi novega zanosa in elana, ki ga je uspel dati svojim soigralcem. Njegov doprinos ni samo tehnične narave, ampak je zelo spodbuden tudi s psihološke strani, saj so Jadranovci letos ponovno našli tisto zagrizenost in agresivnost, ki jih je karakterizirala v prvih letih. Brumnovi varovanci so dokazali, da tudi sedmerica lahko učinkovito kljubuje najboljšim ekipam in da se tako ne pozna pomanjkanje enakovrednih menjav. Odsotnost klopi pa bi se zelo občutila v primeru, da bi se poškodoval kak igralec od tistih, ki normalno nastopajo. Predvsem odsotnost Klavdija Starca in Marka Bana bi bila po našem mnenju nenadomestljiva, toda tudi pomanjkanje enega izmed ostalih petih košarkarjev, bi lahko usodno ošibilo Jadranovo ekipo.

—o—

Predsednik republike Cossiga je med svojim obiskom v Izraelu sprejel tudi predstavnike palestinskih organizacij. Poudaril je pomen varnosti izraelskih mej, a se je hkrati zavzel za umik izraelskih sil z zasedenih arabskih ozemelj ter za pravično ureditev palestinskega vprašanja.

Lev Detela Dunajski valček 1 za izgubljeno preteklost

Roman desetih srečanj in pričakovanj

Prvo srečanje: NA DONAVSKEM MOSTU

Ta večer sem bil pravi pohajač. Blodil sem brez cilja po dunajskih ulicah. Za Kahlenbergom* so se v zahajajočem soncu rdečili oblaki. Debeli, majhni kot ovčke, so se kodrali v polletni vročini. Iz donavskega kanala je narahlo zaudarjalo po mrtvih ribah in po v vodi raztopljeni kemiji. Pri Uraniji** sem za trenutek postal v senci košatega kostanja. Skozi listje obcestnih dreves je kot dober zlat dež pršela zadnja sončna svetloba.

Dolgo sem stopal po ulicah. Izgubil sem vsak smisel za čas. Sanjarjenje me je dvignilo nad stvarnost. Prav gotovo bi tako taval skozi veliko mesto do svita, ko se ne bi nenadoma znašel na jeklenem mostu, katerega nosilni stebri so se v širokih lokih poganjali čez Donavo.

Vodna gladina se je motno bleščala v nočni temi. Nebo se je docela pooblačilo. Iz tem je rahlo pršilo. Pogled na ogromno gmoto vode pod menoj pa me je spet priklinal v resničnost.

Ker je polnoč že minila, je velemestni hrup skoraj docela zamrl v tišini teme. Le reka je ustaljeno momljala svoje otožne skrivnosti na svojem večnem toku skozi Panonijo.

* Hrib pri Dunaju, visok 484 m, znan iz bitke s Turki.

** Dunajska ljudska univerza, kino in kulturno središče, zgrajeno po modernem načrtu goriškega arhitekta Maksa Fabianija.

Zamolklo kлокotanje Donave me je spomnilo na radostno žuborenje Drave. V tihih nočeh, ko človeško srcé rado prisluhne vsemu, kar ni zašlo v okove molka, sem ga tisočkrat poslušal v mladosti. Pod Mariborom so se namreč pred dobo regulacij in elektrarn dravski valovi vedno znova razživel. Igrivo so se premetavali po produ, prehitevali drug drugega in se izgubljali v plitvinah med otoki in otočki.

Na robu slovenskega sveta, tik ob hrvaški meji, kjer se spaja slovensko in hrvaško obrežje, je tedaj stal grad, katerega prebivalci so pomrli ali pa se razgubili po svetu. Bili so grofje nemškega porekla, ki so po vojni izgubili v Sloveniji celotno posest.

Velikokrat sem bil obstal pred težkimi železnimi vrati z rešetkami v zidu. Stal sem pred steno iz rdečega kamna, čez katero je plezala divja trta. Skozi rešetke sem zrl na grajski park s platanami in lipami, v katerem so na belih kamnitih podstavkih okamenele ženske, moške in živalske postave. Grške boginje, nimfe, orjaki, levi in sfinge so stražili začarani svet z vedno zaprtimi vrati. V ozadju, za drevesi, se je svetlikala gmota rumenega grajskega poslopja. Med drevesi je skozi park do stavbe vodila z belim peskom posuta pot. Pod večer sem skozi zaprta vrata lahko opazoval, kako so v grajski daljavi zagorele prve luči, kot da bi jih prižigala neka nevidna skrivnostna sila.

Želel sem si vstopiti v ta nenavadni svet, ga raziskati na podroben način. Vendar se vrata niso odprla. Noben šum ni zmotil tišine. Nihče ni pogledal skozi okno in me povabil, naj pridem bliže. Zame je bil to zaklet grad brez pravih oken in vrat, z nenavadnimi in morda hudimi skrivnostmi kot v pravljici o Trdoglavu in njegovi lepi ujetnici Alenčici.

(Dalje)

Božič znak duhovne preнове...

■ nadaljevanje s 7. strani

Solidarnost med ljudmi, odpiranje užaljenih src perspektivam svetlejše in boljše bodočnosti je za Bölla dejanski božični čudež in pravo božično obdarovanje, ki prinaša radost in srečo ljudem dobre volje.

V malo znani noveli »Mesto«, ki je izšla leta 1952, se sloviti švicarski dramatik in prozaist Friedrich Dürrenmatt na kritičen način sooča z današnjimi božičnimi navadami in razvadami, s pozunanjenim leskom in znano notranjo praznino božičnega časa. Dürrenmatt je na radikalen način obsodil tisto sodobno družbeno vedenje, ki je božični duhovni misterij izkoristilo za trivialno dobičkarstvo, za kupčijo z navidez religiozno posladkanim blagom, za konzum in zabavo.

Dürrenmattov junak sodobnega časa stopa skozi gluho noč brez milosti angelskega petja. Nenadoma se mu zazdi, da na snegu leži drobno bitje. Popotnik se ustavi in otroka vzame v naročje. Začuti, da je lačen. To, kar drži v rokah,

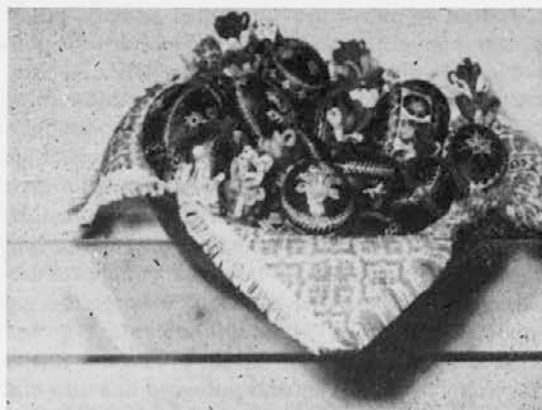
SMReKK vabi na tradicionalno STEFANOVANJE, ki bo v diskoteki TIFFANY'S v Pierisu, 26. decembra, od 20. ure dalje.

pa ni resnični božji otrok, temveč le trivialni nadomestek za resnično milost božičnega sporočila.

»Otrok je bil brez oči«, pristavlja avtor. »Ker sem bil lačen, sem jedel njegov papirnati sijaj. Bil je iz marcipana.«

Božič realistične sodobnosti 20. stoletja, ki se je s svojima svetovnima vojnoma zelo oddaljilo od božične idile, kot jo je na primer opisoval avstrijski pisatelj Karl Heinrich Waggerl, so na avtentičen, a vseeno poetično kompliciran način predstavili tudi različni povojni nemški liriki, med drugim Peter Huchel, Marie Luise Kaschnitz in Wolfdieter Schnurre.

Pri pravkar omenjenih pesnikih je božična belehemska skrivnost odskočna deska v temno dogajanje naše sodobnosti. Izraziti božični motivi, dete v jaslicah, sveta družina, živali v hlevu in

beg iz domovine in izpostavljenost tuje dežele, so povezani z neizprosnimi silnicami sedanjosti, oziroma bližnje polpreteklosti. V pesmi »Decembrska noč« izpod peresa Marie Luise Kaschnitz je božično dogajanje preneseno v trpko resničnost begunskega taborišča takoj po koncu zadnje svetovne vojne v letu 1945.

V zakotni baraki se je pravkar rodil otrok. Uradnik bo novega zemljana pravkar registriral. Na cesti so ovce zaprle pot trem avtomobilom, v katerih sedijo bogati ljudje. So to novodobni sveti trije kralji? Begunci jih poprosijo, naj pomagajo ubogim ljudem v baraki in siromašnemu novorojenčku. In res, gospodje s svojimi lepimi spremljevalkami darujejo lačnim in ubogim to ali ono, Diorjev parfum, krzneni plašč, ček angleške banke. »Je tisti otrok umrl?«, se vpraša pesnica prav ob koncu pretresljivega teksta. — »Ne«, je njen neomajen odgovor. — »Ta otrok nikoli ne umre!«

(Konec prihodnjic)

NOVICE

Poslanska zbornica je z veliko večino glasov odobrila zakonski predlog o civilni odgovornosti sodnikov. Kot znano, je bilo to vprašanje predmet zadnjih referendumov.

—o—

Tudi za letošnji Božič bo ljubljanski nadškof in slovenski metropolit msgr. Šuštar kratko spregovoril po ljubljanskem radiu in voščil za božične ter novoletne praznike.

—o—

Tržaški občinski svet bo nadaljeval razpravo o odstavitvi župana Staffierija, kar zahtevajo komunisti, misovci, Slovenska skupnost in Tržaško gibanje. Svet bo imel seji 30. t. m. in 8. januarja 1988.

—o—

Slovensko učiteljske v Trstu je v torek, 22. t. m., obhajalo 40-letnico svojega obstoja. Ustanovljeno je bilo novembra leta 1947 z Ukazom tedanje Zavezniške vojaške uprave.

**Beri - širi - podpiraj
"NOVI LIST"**

Prvič po vojni

Madžarski parlament bo prvič po vojni razpravljal o odnosih med Cerkvijo in državo. To se bo zgodilo v teku zimskega zasedanja, ki se bo začelo pojutrišnjem. Predstavniki oblasti je poudaril, da so odnosi danes dobri in da je dialog posebnega pomena za državno enotnost. Dogmatična stranpota v petdesetih letih so prinesla velike ovire urejenim stikom, danes pa je naravno, da tudi cerkveni predstavniki izražajo svoja stališča o najpomembnejših vprašanjih, ki zadevajo vse prebivalstvo.

Te dni je v Rimu delegacija s Češko-slovaške, ki bo imela razgovore v Vatikanu o odnosih med Cerkvijo in državo v omenjeni državi. Razmere niso urejene, saj kar deset škofij od skupnih 13-ih nima škofa. Oblasti namreč nasprotujejo imenovanjem cerkvenih predstavnikov, ki niso člani režimskega duhovniškega združenja Pacem in Terris.

DVE POMEMBNI PRIDOBITVI ZA REZIO IN TERSKO DOLINO

Na Njivici v Reziji in v Bardu v Terski dolini so v ponedeljek, 21. t. m., imeli dve pomembni slovesnosti. Ob prisotnosti deželnega odbornika Turella so odprli obrtniški delavnici, ki bosta izdelovali najrazličnejše usnjene uporabne predmete. K uresničitvi teh dveh gospodarskih objektov sta bistveno prispevali gorski skupnosti za Rezijo in Tersko dolino ter pristojne krajevne upravne ustanove. V svojem uradnem nagovoru, ob odprtju delavnice v Bardu, je pristojni odbornik Turella poudaril velik pomen obrtništva za gospodarsko rast Furlanije - Julijske krajine. Obrtništvo v deželi odpira tudi nova delovna mesta. Po napovedi samega odvetnika Turella bo obrtniški sektor v deželi Furlaniji Julijski krajini s prihodnjim letom lahko zaposlil nad 1500 novih delovnih moči.

ČRNSKE PESMI V CERKVI SV. ANTONA NOVEGA

Božične pesmi so gotovo najbolj primereno sredstvo, da se vživimo v božično vzdušje. Vabijo nas k premišljevanju. Ko pojejo božične pesmi štirje zlit, zvočno izraziti in izvežbani fantje, pa je tak koncert pravi užitek. Tak je bil nastop New Swing Quarteta v torek, 22. t. m., ki je nastopil v cerkvi Novega svetega Antona v Trstu. Izvajali so v glavnem črnske božične pesmi. Gre za spiritualse s sicer preprostim besedilom, a veliko zvočno učinkovitostjo. Za pesmi, ki izražajo veliko upanje in prošnjo črnskih ljudi, da se jim bo kdaj odvalil jarem suženjstva. Poleg črnskih duhovnih pesmi pa je New Swing Quartet zapel še nekaj bolj ali manj znanih božičnih pesmi, v glavnem angleških avtorjev, v swing priredbah, kot jih pač poje ta priznani ansambel. Koncert, ki ga je organizirala zadruga »Ars Nova«, je doživel velik odziv pri občinstvu.

—o—

Brodolom ob filipinskem otočju je zahteval nad 1.500 žrtev. Natančno število verjetno ne bo nikdar znano. Trčila sta tanker in trajekt, na katerem je bilo nad 1.500 potnikov. Obe ladji sta se potopili.

O slovenski vojski...

■ nadaljevanje iz strani 11

ska ... imajo svojo vojsko. Vendar so slovenske dežele povezane po skupnih deželnih zborih, ki zlasti v času upadov Turkov sklicujejo tudi vojsko. Ti vpadi so trajali okoli 200 let, zlomili Hrvaško in Ogrsko, vzdržali pa so Slovenci na svoji zemlji, prehajali v protinapad, vse do odločilnega poraza Turkov pri Sisku leta 1593. Tedaj je slovenska vojska, pod vodstvom kneza Andreja Turjaškega porazila več deset tisoč Turkov in njihovih pomožnih čet. Odslej Turki niso več vdirjali v Slovenijo.

Neverjetno pa je, da je ta izredni dogodek v slovenskih zgodovinskih knjigah zamolčan, kakor že prejšnji nastopi karantanske vojske. S kakšnim namenom? Da slovenski človek ne bi imel vtisa, da je v zgodovini kaj pomenil? In bi se zato sprijaznil z unitarizmom, ki so mu ga ponujali že po prvi vojski, in po kakem desetletju prepričanja, da je to obdobje vendarle mimo, tudi še po drugi?

š.

— Si zamerkau, Jakec, de u zadneh cajteh strašno dosti pojemo? Peuski zbori tle, peuski zbori tam, jn revije, jn srečanja jn vse sorte.

— Prou res. Se zmenejo trije, štirje zbori jn se najdejo u kašnem kraji jn vsak zapoje dve, tri pesmi jn pole še vsi skupej.

— Jn pole revije cerkvenih pesmi, revije božičnih pesmi jn pole »Primorska poje« jn vse sorte.

— Jn pole pojejo, kadar natiskajo kašno novo knjigo, kadar nardijo kašno razstavo slik, kadar nardijo kašno okroglo mizo ses kašno veliko glavo, kadar je kašen jubilej jn taku naprej.

— Jn tudi kadar umre kašna velika peršona, je spet peuski zbor, ke nardi vso reč bol veljavno.

— Ja. Lahko rečemo, de je peuski zbor koker vino. Ke tudi kadar je kašno veselje al jubilej al pej žalost, zmiram more bet zraven vino. Ke brez vina ne gre nobena reč naprej. Jn glih taku je ses peuskemi

zbori. Nej bo žalost, nej bo veselje — peuski zbor more bet zraven.

— Prou res. Ma pr vsem tem me vselih nekej mote. Znaš, tisto kaku kašni zbori zbirajo pesmi. Prou tisti, ke se držijo, de so bol fini, bol veliki jn jemajo magari za dirigente kašne bol štedirane pevovodje, glih tisti pojejo, prou po nepotrebnem, samo kašne angleške, zamurske, nemške jn kej jest znam kašne pesmi. Jn če je vmes kašna slovenska, je tu koker ana milost.

— Jemaš prou. Koker de ne bi jemeli zadosti domačga blaga. Jn še se hvalemo, de smo veliki peuci jn pole hodemo jeskat okuli tujcev. Prouzaprouti tisti kunštni pevovodje prouzaprouti dopovedavajo svojem peucam jn tudi tistem, ke jeh poslušajo, de Slovenci nimamo taku dobreh jn lepeh jn kunštnih pesmi, de be ble vredne, de jeh poje an bol pomemben zbor. Jn tu ni prou.

— Se zna, de ne. Znaš, tisti ke tolko opletajo ses tujo robo, mislejo, de so bol velavni, če pojejo po angleško al nemško. Še zmiram smo taki, de svojo dobro robo neč ne šacamo jn obrajtamo tujo robo, tudi če ni več vredna. Tle be mogle tiste »krovne« organizacije uselih kej naredet.

— Ma, upajmo, de bojo kej nardile u novem leti. Ma zdej je prou, de tudi midva voščema vsem braucem Novega lista jn vsem peucem ane vesele božične praznike jn srečno novo leto.

— Tudi jest jim želim vse narbulše. Ma ne tistem ke pojejo po nemško.

— Ne, tistem pej neč.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart. Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Leopold Verbovšek

Pričevanje iz davnine

IV.

Pri omenjenem mestu Cagli se dviga 1702 m visoka apnenčasta gora *Monte Catria*, katere ime nima na sebi prav nič latinskega. Toda pri Trentu, na severu, kjer so stara imena ponajveč venetskega izvora, naletimo spet na *Monte Cadria* 2254 m. Nad Gargnanom ob Gardskem jezeru se nahaja vas *Cadria*. Za jezikoslovca je zanimiv prehod nezvenečega *t* v zveneči *d*, kar kaže na selitev od Apeninov (bližina Jadrana) v Alpe. Na Beneškem in na Tolminskem se glas *k* tudi pred *a* rad mehča v *č* (kot v furlanščini). Zato ne bi bilo brez smisla iskati pomensko povezavo med *Cadria* v Italiji ter *Čadrg* pri Tolminu in *Čadranje* pri Konjicah. V obeh so častili božanstvo sonca. V sanskrtu *čand*, *čad* pomeni žareti (Trstenjak).

Za prebivalce v dolini Karnajte nad Nemami je ozemlje zahodno od njih *Čizerja*, *Čezerija* (furl. Ciserris), ker se pride do njega čez brdo. Pri Feltrah (pokr. Belluno) sta spet kraja *Cesana* in *Cesa*. Upravna in jezikovna meja med pokrajina-

ma Pésaro in Ancona teče po reki *Cesano*. Ob robu Padske nižine leži mesto *Cesena*, ki je jadranskim Venetom tudi pomenila kraj »tam čez« (namreč čez reko Savio). Ta imena nimajo nikakršne zveze z latinskim ali germanskim jezikom. Sicer pa je znano iz dokumentov, da se je tudi *Sežana* nekoč imenovala *Čezana*; leži pa na ozemlju, ki je nesporno slovensko.

Pri italijanski fonetiki so nam pojasnjevali mehčanje glasu *k* pred *a* kot vpliv »gal-sko-keltskega substrata«. Toda pojav je značilen za zahodno Slovenijo in za tista jezikovna območja (v današnji Italiji), ki so bila romanizirana najkasneje: pri jadranskih Venetih severno od Pada ter Furlanah in drugih Retoromanah v Alpah. Italijanska *Canebola* je za beneškega Slovenca *Čenebola* ali *Čjanebla* in za Furlana *Čjaneule* (leta 1321. še *Caneula*).

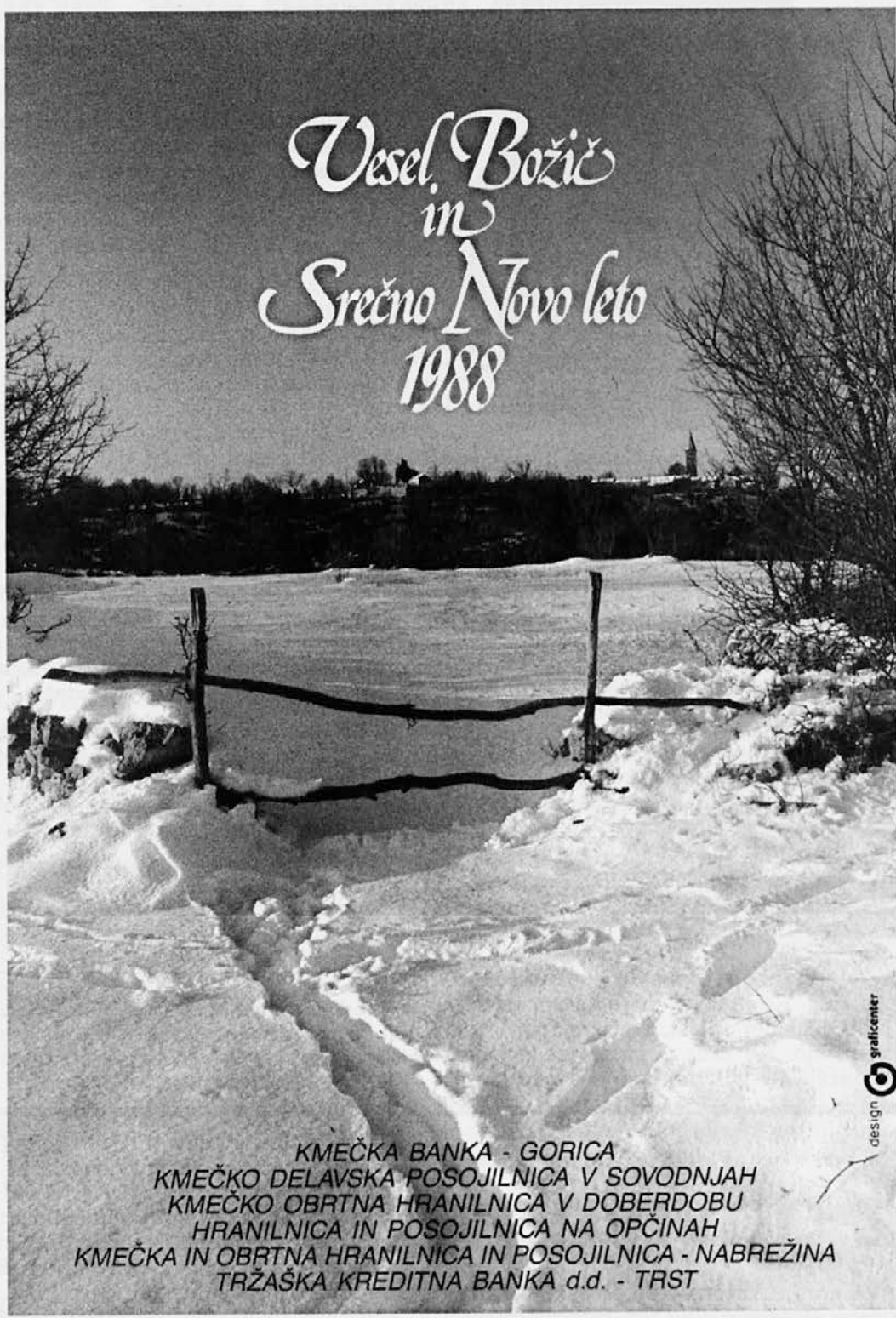
Toda dotaknimo se raje teme *kar*-, ki se ji je posvetil tudi Trstenjak.

Naš Kras rimski zgodovinar Plinij imenuje »mons. *Carusadius*«, kar pomeni, da

so ga staroselci imenovali **Karusad*. Pripona *-ad* je v našem jeziku pogosta in označuje neko množino kot npr. pri žival — živad. *Karusad* naj bi torej pomenilo nagrmađeno skalovje, kupe karusov. Verjetno po metatezi (kropiva - kopriva) je v nadaljnjem razvoju iz tega nastal *kras*, krš.

Metateza je nastopila tudi v besedah *Kranjska* in *Kranjci*; brez nje bi zdaj imeli *Karnci*, *Karni*. Beseda *kar* mora biti pravenetska. Pomenila je nekaj, kar je v zvezi s skalovjem, čermi in visokimi gorami. Beseda *kar* je bila v pravadnini tesno povezana s čermi in visokim gorjem. *Karantani* so bili prebivalci gorskega sveta, pozneje pa je ime obveljalo le za Korošce: Goratan kot predhodna oblika sedanje Korotan je v tesni zvezi s čer-mi in gor-ami. Deblo *kar* je največ ohranjeno v izpeljankah s čer. Neprevidni slavizatorji (torej ne le tujci) so večkrat zakrivili napako s tem, da so iz pridevnika čérni napravili črni. Redek je pri nas planinski potok, ki mu smemo reči, da je črn. Na Beneškem (v Reziji) gotovo gre za Čérni potok (Rio Nero), ki teče med divjimi čermi. Ali je mogoče najti v apnenčastem svetu 2422 m visok vrh črne barve, kot se imenuje Črni vogel? Prav gotovo gre v resnici za Čérni vogel. Tudi pri imenih vasi je potrebna večja previdnost, sicer bo enako počnela

Veseli Božič in Srečno Novo leto 1988

KMEČKA BANKA - GORICA
KMEČKO DELAVSKA POSOJILNICA V SOVODNJAH
KMEČKO OBRTNA HRANILNICA V DOBERDOBU
HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH
KMEČKA IN OBRTNA HRANILNICA IN POSOJILNICA - NABREŽINA
TRŽAŠKA KREDITNA BANKA d.d. - TRST

Spodnja Čarneja (Rutar). Bližnja Črna voda tudi ne more biti črne barve, ker teče med belimi čermi. V Švici je kraj Zernež (*Černez). V raznih prevodih (ponavadi iz prejšnjega stoletja po zaslugi zbuženih nacionalizmov) je črni dostikrat postal *nero* ali *schwarz*. Poglejmo le naš Krn: italijanski kartograf je zabeležil *crn* in drugi, ki je znal hrvaško, je začel čitati *črn*. V resnici gre za *krnasto*, okrnjeno, odlomljeno gor. Črniče na Vipavskem nimajo prav nobene zveze s črno barvo, saj so črni bor posadili šele ob koncu prejšnjega stoletja, marveč s pečevjem, skalovjem nad vasjo. Krmin, Cormóns (v 7. st. Cormones, Carmonis) in potok *Cormôr* sta bržkone v sorodstvu s *kar*-. V gorah nad Vicenzo je Monte Corno 1965 m, kateremu je moč pojasniti ime samo s krnom in ne z rogom, kot pove uradni italijanski naziv.

Pod Nemami se izliva v Ter potok *Karnahta*, it. Cornappo (1270. l. Cornap, 1365

in Cornapo). Po vsej verjetnosti je ime nastalo iz *kar* — čer in *apa* — tekoča voda. Zahodno od nas je več gorskih vrhov in potokov z imenom *Corno* (Corno di Rosazzo pa je vas). Pravilna furlanska oblika je *Cuâr*.

Če se še nekoliko pomudimo pri deblu *kar*-, *kr*-, lahko navedemo še druge primere: nad Rezijsko dolino je sedlo *Krnica* 1101 m, nad Sediljo je spet *Krnica* 863 m, v bližini Prosnida pa je še tretja *Krnica* visoka 922 m. Sicer pa je *krnica* najraje podkvasta dolinica na višjih legah. V tej ali drugačni obliki (čer-, čr-) naletimo na to ime tudi v drugih delih Alp. Iz istega predzgodovinskega korena izvira tudi španski naziv *cerro*, ki ga dobesedno prevajamo z našo *čerjo*. V dolini nad Meranom ležijo *Tschars* = čeri. Furl. *Cregnedul* je *Krnjavi dol*.

(Dalje)

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 27. decembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.20 Koledarček; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.15 Mladinski oder: »Pravljica o deklici, ki jo je zmeraj zeblo« (Alenka Rebula); 10.45 Praznična matineja; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.30 Šport in glasba; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 28. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Primorski emigranti od Soče do Mlade Soče — pričevanja o ljudeh in društvih; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Potovanje proti zrelosti; 12.00 Skok v preteklost; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Moški zbor Ciril Kosmač iz Koprja, mešani zbor Maščke in ženski zbor Jadran iz Dekanov; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »Presodi razsodi!«; 15.00 Bralni roman: Fran Saleški Finžgar: »Pod svobodnim soncem«, 66. nadaljevanje; 15.30 Poglejmo v mladostnikov svet; 15.40 Mi mladi; 16.00 Poezija slovenskega zapada; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Pianist Bojan Gorišek; 18.00 Kmetijski tednik; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 29. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Zdravilne rastline in sadni sokovi; 12.00 Naša dobra stara kuhinja; 12.30 Kulturno-politiški v kuhinji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Govorimo o glasbi; 15.00 Bralni roman: Fran Saleški Finžgar: »Pod svobodnim soncem«, 67. in zadnje nadaljevanje; 15.30 Kuharska potovanja; 16.00 Gastronomska kultura skozi tisočletja; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbena kronika s Hrvaškega; 18.00 Boris Pahor: »V labirintu«, roman; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 30. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 »Rožice te Čani-naue«; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Zdravnik in pacient; 12.00 Zrcalce, zrcalce, povej!; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Moški zbor Fran Venturini od Domja, mešani zbor Tomos iz Koprja in moški zbor Valentin Vodnik iz Doline; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Od Milj do Devina; 15.30 V svetu knjige; 16.00 Zrcalce, zrcalce, povej!; 16.30 Ko zvezde zableščijo; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Pianistka Neva Merlak v našem studiu. Breda Šček: Zvonovi v praznik; 18.00 »Slovenska postna premišljevanja«, poglavja iz knjige Matjaža Kmecla v priredbi in interpretaciji Jožeta Babiča; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 31. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Od Milj do Devina; 8.40 Glasbeni almanah; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Duško Jelinčič: Odhajanja; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na goriškem valu; 16.00 Poezija slovenskega zapada; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Armenski komorni zbor »Hayren« iz Everana v Sovjetski zvezi; 18.00 Četrtekova srečanja; 19.00 Večerni radijski dnevnik; 19.20-00.15 V Novo leto, izredna oddaja za Silvestrov večer: Iz dogajanja v letu 1987; 23.00 Poročila.

■ PETEK, 1. januarja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.20 Koledarček - Pravljica; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 10.15 Mladinski oder: »Beli jelen«, RO; 11.00 Novoletni koncert v Kulturnem domu v Trstu; 12.00 Iz dogajanja v letu 1987; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »Rišite z nami!«; 15.00 Tone Frelih: »Na Silvestrovo«, radijska monodrama; 16.00 »Krivi preroki«; 17.00 Koncert božičnih pesmi v stolnici sv. Justa; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 2. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.20 Koledarček; 7.40 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Bom naredil stazice« - oddaja iz Kanalske doline; 15.00 Drugi program, vodi Peter Cvelbar; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Violinist Stefan Milenković; 18.00 »Oprosti, ne juriš?« ali prebiranje vsakdana; 19.00 Večerni radijski dnevnik.